

Jaarverslag 2025

Stichting Landgoed Fraylemaborg
Hoofdweg 30
9621AL Slochteren
0598 – 421 568
info@fraylemaborg.nl
www.fraylemaborg.nl

INHOUDSOPGAVE

Vooraf	3
Missie	4
Kernactiviteiten	4
Culturele codes	4
Uitvoering beleidsvoornemens 2025 – 2028	4
<i>Een plek voor iedereen</i>	4
Laaggeletterdheid/anderstaligen	4
<i>Nieuwe huisstijl/website</i>	6
<i>Stripboek</i>	7
<i>Vernieuwde presentatie</i>	8
Bezoekerscentrum en expositieruimte	9
Museale ontwikkelingen	9
<i>Collectie - vaste presentatie en interpretatie</i>	9
<i>Aanwinsten</i>	13
<i>Collectiebeheer</i>	15
<i>Onderzoek en publicaties</i>	15
<i>Wisselxposities</i>	16
Educatie	19
<i>Onderwijs</i>	19
<i>Overige educatieve activiteiten</i>	20
Trouwen	21
Bijzondere activiteiten - uitgelicht	22
<i>Fraeylemaborg - 50 jaar museum</i>	22
<i>Vrijheidsmaaltijd</i>	23
<i>'t Woldfestival in combinatie met Kunstmarkt Fraeylema Rondon</i>	24
Overige activiteiten en evenementen	25

Bezoekers	27
<i>Overzicht rondleidingen Borg en Park</i>	27
Gebouwen	28
<i>Versterking en aardbevingsschade</i>	28
<i>Verduurzaming</i>	29
Park	29
<i>Restauratie Park volgens Van Hulten</i>	29
<i>Onderhoud</i>	30
<i>Follies</i>	31
Communicatie en PR	32
Vooruitblik	32
Medewerkers en vrijwilligers	33
<i>Medewerkers + nevenfuncties</i>	33
<i>Vrijwilligers</i>	33
Vertrouwenspersoon	34
Bestuur St. Landgoed Fraeylemaborg	34
<i>Dagelijks bestuur</i>	34
<i>Algemeen bestuur</i>	35
<i>Schema aan- en aftreden bestuursleden</i>	35
Betrokken rechtspersonen	35
Partners	36
Bijlage 1 Jaarverslag Vereniging Vrienden van Landgoed Fraeylemaborg	38
Bijlage 2 Jaarrekening Stichting Landgoed Fraeylemaborg	52

Foto Rachelle Sulmann

VOORAF

Een fier wapperende vlag aan de toren van de Fraylemaborg: 2025 was voor ons een feestelijk jaar. We vierden ons 50-jarig bestaan als museum én trouwlocatie. Onze oproep aan mensen die ooit trouwden op de borg om foto's op te sturen voor een expositie leverde een berg reacties en bijzondere verhalen op. Veel mensen kwamen ook met herinneringen uit hun jeugd: over hoe ze verstoppertje speelden in het park, afspraakjes maakten bij de 'Grote Boom' of klusjes deden voor de borgvrouw. Al die spontane reacties laten weer zien hoeveel mensen een speciale band voelen met de Fraylemaborg.

In 50 jaar tijd is de Fraylemaborg uitgegroeid tot een bruisende plek, waar cultuur, geschiedenis, natuur en maatschappij op een prachtige manier samenkomen. Het vraagt blijvende inspanning en creativiteit om dat in de toekomst zo te houden. Achter de schermen wordt daarvoor veel werk verzet, dat niet altijd zichtbaar is voor bezoekers, maar essentieel is voor het versterken van onze basis. Wat dat betreft was 2025 een jaar van aanpakken: plannen die in 2024 in gang gezet zijn, hebben we het afgelopen jaar uitgevoerd. Er zijn grote stappen gezet, waar we de komende jaren op voort kunnen bouwen. In dit jaarverslag leest u hier meer over.

Liefke Knol
Directeur Landgoed Fraylemaborg

MISSIE

Wij willen de cultuurhistorische waarden van Landgoed Fraeylemaborg behouden en ontwikkelen, in combinatie met een daarop afgestemd scala aan functies en activiteiten, voor een zo breed mogelijk publiek. Belangrijk daarbij is ook de bescherming van de natuur en het bevorderen van de biodiversiteit op het landgoed.

KERNACTIVITEITEN

- Het in stand houden, beheren en verder ontwikkelen van museum Landgoed Fraeylemaborg
- Het openstellen en toegankelijk maken van het Landgoed Fraeylemaborg voor een zo breed mogelijk publiek
- Het bevorderen van onderzoek naar en het delen van kennis over het landgoed (en haar rol in de regio)

CULTURELE CODES

Stichting Landgoed Fraeylemaborg onderschrijft de Ethische Code voor Musea, informeert haar medewerkers daarover en past de code toe in haar activiteiten en bedrijfsvoering. Wij verklaren verder dat wij werken volgens de richtlijnen van de Code Cultural Governance, de Fair Practice code en de Code Diversiteit en inclusie, ook waar het gaat om het inhuren van tijdelijk personeel. Zowel de Gerrit van Houten Stichting (eigenaar van het landgoed en de collectie) als ons bestuur onderschrijven de Leidraad Afstoting Museale Objecten (LAMO).

Wij verklaren dat wij geen nieuwe overeenkomsten hebben afgesloten of lopende overeenkomsten hebben gewijzigd die voorzien in beloningen die hoger zijn dan de normering in de Wet Normering bezoldiging Topfunctionarissen publieke en semipublieke sector, de WNT-norm.

UITVOERING BELEIDSVOORNEMENS 2025 – 2028

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op een aantal voornemens uit het beleidsplan 2025 – 2028 en wat er op die punten bereikt is.

EEN PLEK VOOR IEDEREEN

We willen dat de Fraeylemaborg een plek is waar iedereen zich thuis voelt: mensen van alle leeftijden en met heel diverse achtergronden. Dat doen we onder andere door het organiseren van een breed scala aan activiteiten voor verschillende doelgroepen. Daarnaast hebben we aandacht voor laaggeletterdheid en anderstaligen.

LAAGGELETTERDHEID/ANDERSTALIGEN

Sprekend erfgoed

We zijn al geruime tijd in gesprek met Biblionet over manieren om de drempel voor museumbezoek te verlagen voor mensen die minder taalvaardig of anderstalig zijn, zogenoemde 'taalleeders'. Deze gesprekken hebben geresulteerd in onze toekomstige deelname aan de pilot 'Sprekend Erfgoed' (in samenwerking met Biblionet en Erfgoed in Groningen). [Sprekend Erfgoed](#) is een initiatief van Erfgoedhuis Zuid-Holland en draait om taallessen in het museum voor nieuwe Nederlanders en

laaggeletterden. Tijdens de taallessen maken ze via de museumcollectie op een laagdrempelige manier kennis met de taal, kunst en lokaal erfgoed. De provinciale erfgoedhuizen, waaronder *Erfgoed in Groningen*, willen dit project landelijk uitrollen. Wij hebben ons in september als één van de eersten in Groningen hiervoor aangemeld. In de voorlopige planning staat dat in de zomer van 2026 duidelijkheid verwacht wordt over de financiering en dat de ontwikkeling van de lessen en de training van de museummedewerkers in de maanden daarna zal plaatsvinden. Voor ons betekent het concreet dat een deel van onze (vrijwillige) medewerkers getraind wordt om deze lessen in het museum te begeleiden en dat we de cursisten in ons museum ontvangen.

Samenwerking ITOM Taal

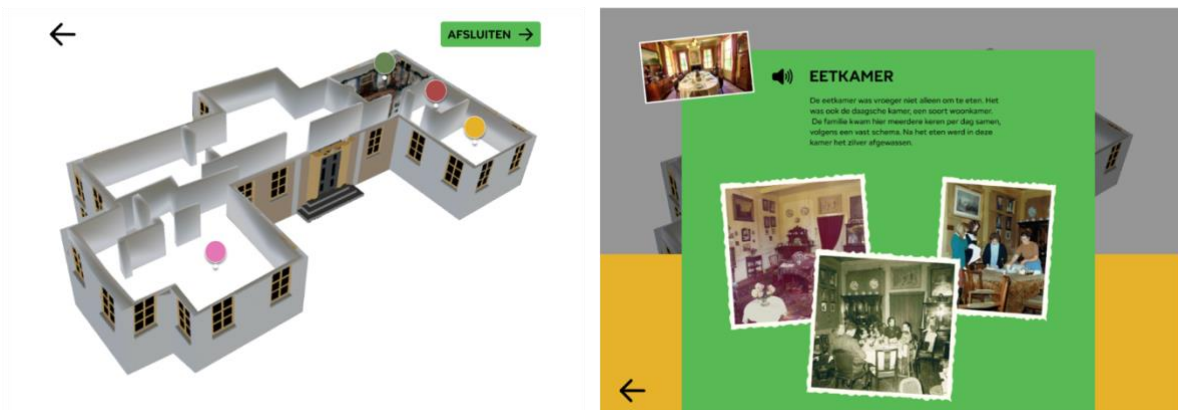
Los van dit project gaan we samenwerken met Stichting [ITOM Taal](#) in Hoogezand. Dit instituut verzorgt lessen ‘Nederlands als tweede taal’. We onderzoeken of het mogelijk is een bezoek aan de Fraeylemaborg te integreren in de lessen. Vooruitlopend hierop maken medewerkers van ITOM een ‘makkelijk lezen’-versie van de teksten in onze bezoekersgids.

Afstudeerproject

Met het oog op de toegankelijkheid voor taalleerders heeft Robine Schagen, student aan de opleiding Communicatie en Multimedia Design van de Hanzehogeschool bij ons haar afstudeerproject gedaan met de volgende opdracht:

Het ontwerp van een digitaal interactief product dat het verhaal van Fraeylemaborg begrijpelijk, toegankelijk en aantrekkelijk maakt voor bezoekers die moeite hebben met lezen of de Nederlandse taal niet goed beheersen, zodat zij een volwaardige en betekenisvolle ervaring krijgen.

Robine heeft een gedegen onderzoek gedaan naar de problematiek en de beste manieren om laaggeletterden en anderstaligen te bereiken. Daarvoor heeft ze onder andere mensen uit de doelgroep geïnterviewd en heeft ze met één van hen de Fraeylemaborg bezocht. Haar bevindingen heeft ze verwerkt in een prototype voor een installatie, die mogelijk in de toekomst doorontwikkeld wordt om een plaats te krijgen in ons nieuwe bezoekerscentrum.

Afbeeldingen: elementen uit het prototype van Robine Schagen

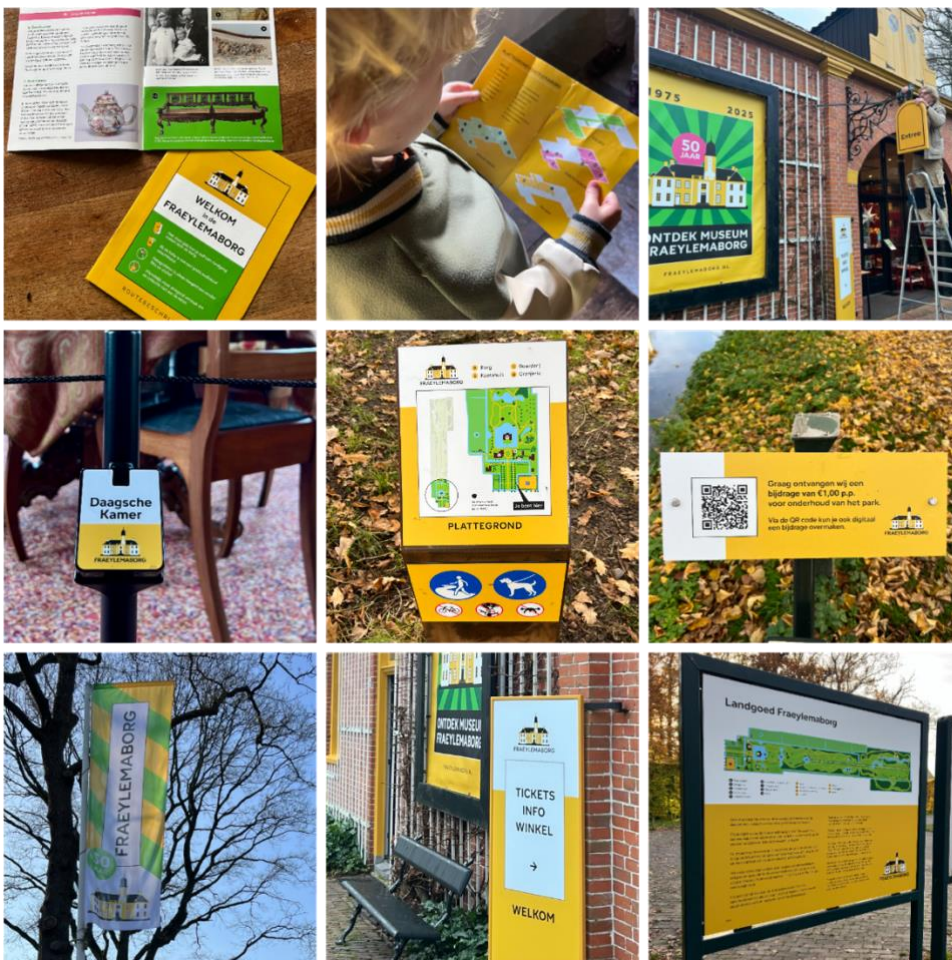
De conclusie uit Robines onderzoek:

De resultaten tonen aan dat digitale interactieve middelen kunnen bijdragen aan een toegankelijke erfgoedbeleving, als zij bewust zijn ontworpen vanuit de behoeften van de doelgroep. Door de focus te leggen op beeld en geluid in plaats van tekst, en door het product geschikt te maken voor alle bezoekers, wordt schaamte verminderd en inclusiviteit vergroot. Dit project laat zien dat toegankelijk ontwerpen niet alleen voordelen heeft voor laaggeletterden, maar de museumervaring voor een brede en diverse doelgroep verrijkt.

Robines afstudeerproject werd door haar beoordelaars van de Hanzehogeschool met een 9 gewaardeerd.

NIEUWE HUISSTIJL/WEBSITE

De nieuwe huisstijl, ontworpen door Helga de Graaf van [Studio Eye Candy](#) is in 2025 doorgevoerd in vrijwel al onze uitingen. In het voorjaar is onze nieuwe [website](#) live gegaan. Daarnaast zijn ook flyers, bezoekersinformatie, bewegwijzering, de presentatie in de winkel en andere zaken aangepast aan de nieuwe huisstijl. De heldere, frisse vormgeving heeft een eigentijdse uitstraling en zorgt voor eenheid in onze presentatie. We danken de Gerrit van Houtenstichting en de Vereniging Vrienden van Landgoed Fraaylemaborg voor het medemogelijk maken van deze aanpassingen.

Voorbeelden van onze nieuwe vormgeving – Foto's St. Landgoed Fraaylemaborg

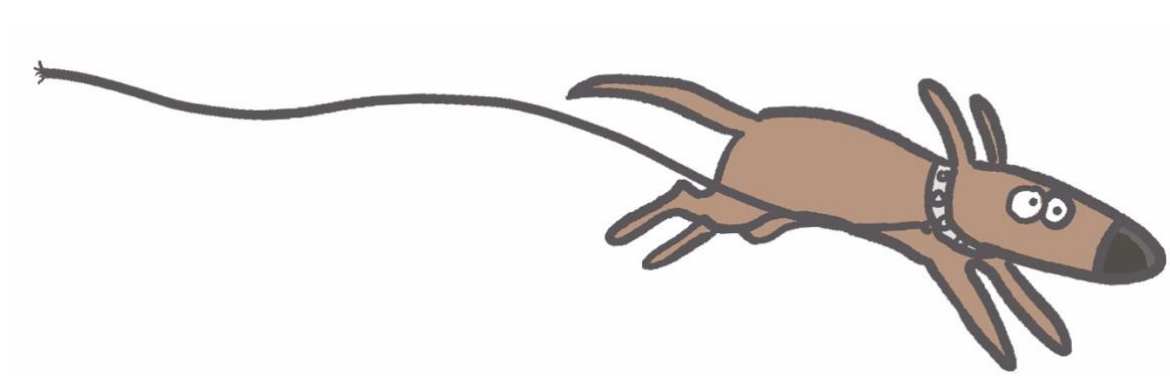
STRIPBOEK

In september is het nieuwe stripboek over de Fraeylemaborg uitgekomen:

SPOEKIE! Een mysterie van de Fraeylemaborg

Over het stripboek:

Een mysterieus hondje zet de boel op stelten op Landgoed Fraeylemaborg. Het hondje duikt op bij een jachtpartij van borgheer Piccardt, verstoort de dansles van Louise de Sandra Veldtman en laat de gouvernante van Jeanne en Louise van der Hoop in verbijstering achter. Ridders, monniken, boeren, patriotten, jonkers, freules en mensen uit onze tijd.... Allemaal raken ze in de ban van het hondje. Maar waar komt dat hondje nou eigenlijk vandaan? Spooky!

SPOEKIE! is bedacht en gemaakt door Christa Moesker en Margriet Westerhof, op initiatief van Stichting Landgoed Fraeylemaborg. Christa maakte eerder de [animatiefilm over de geschiedenis van de Fraeylemaborg](#), die in de borg en op onze website te zien is. Net als de film bevat het stripboek veel historische informatie. Maar de makers hebben ook hun fantasie gebruikt om zo de geschiedenis op een luchtige manier tot leven te brengen.

Commissaris van de Koning René Paas ontvangt het eerste exemplaar van het stripboek. Op de achtergrond de makers: Christa Moesker (rechts) en Margriet Westerhof. Foto Rachele Sulmann

Het stripboek wordt inmiddels goed verkocht in onze winkel, bij de Groningen Store in het Forum, Boekhandel Godert Walter en Boekhandel Riemer in Groningen en [online](#).

SPOEKIE! is ook de basis van een nieuwe speurtocht in de borg voor jonge kinderen, gemaakt door educatief medewerker Annet Westrup. Daarnaast werken Christa Moesker en Margriet Westerhof op dit moment aan een speurtocht voor een iets oudere doelgroep (bovenbouw basisonderwijs) en komt er in 2026 een lespakket dat gebruikt kan worden op scholen, ter voorbereiding op een bezoek aan de borg. Doelgroep: bovenbouw basisonderwijs en onderbouw VMBO.

Het stripboek is mogelijk gemaakt door bijdragen van de Vereniging Vrienden van Landgoed Fraeylemaborg en Stichting van der Wyck-De Kempnaer. De Vrienden hebben ook een bijdrage gegeven voor de educatieve middelen bij het stripboek.

Grote Zaal - Foto Trudelines de Graaf

VERNIEUWDE PRESENTATIE

We werken aan een gelaagde manier om de verhalen van het landgoed te presenteren met:

- Een sterke basis voor een breed publiek
- Verdieping voor mensen die meer willen weten
- Een aantrekkelijke en toegankelijke presentatie voor laaggeletterden en anderstaligen

In het hoofdstuk [Museale ontwikkelingen](#) staat beschreven hoe we dit aanpakken in onze vaste presentatie.

BEZOEKERSCENTRUM EN EXPOSITIERUIMTE

Onze ideeën voor een nieuw bezoekerscentrum en een grotere expositieruimte hebben we in 2025 verder uitgewerkt. Het bezoekerscentrum wordt de plek waar we mensen willen introduceren in de geschiedenis van de Fraeylemaborg en omgeving. De expositieruimte biedt kansen voor verrassende exposities, die het mogelijk maken nieuwe doelgroepen te bereiken en herhaalbezoek te genereren. Architecten Niels Feddema en Johannes Moehrlein hebben opdracht gekregen de mogelijkheden te onderzoeken en een schetsontwerp te maken. Ook heeft bouwhistoricus Willem Ormel opdracht gekregen een waardestellende bouwhistorische verkenning van het koetshuis te doen. Begin 2026 worden de resultaten van beide onderzoeken verwacht.

MUSEALE ONTWIKKELINGEN

COLLECTIE - VASTE PRESENTATIE EN INTERPRETATIE

In de borg hebben we het afgelopen jaar de focus op de eerste helft van de 20ste eeuw versterkt. De inrichting van de Grote en Kleine zaal in de borg is aangepast om een meer huiselijke sfeer te creëren. Relatief kleine ingrepen blijken heel goed te werken: fotolijstjes met familiefoto's en foto's van het interieur toen het huis nog bewoond werd, maar bijvoorbeeld ook een goed geplaatste vaas met bloemen. De vele portretten van de familie Oranje Nassau in de Kleine Zaal hebben plaatsgemaakt voor portretten van borgbewoners. Dat helpt onze gidsen bij het vertellen van het verhaal van de bewoning.

We hebben ervoor gekozen om geen tekstbordjes of beeldschermen met informatie te plaatsen. Die informatie lezen bezoekers in de papieren bezoekersgids of horen ze in de audiotour (beide vernieuwd in 2025, zie verderop in dit hoofdstuk).

Onderdelen van de aanpak:

- *Restauratie van de ruimte en de collectie*

In voorgaande jaren is veel aandacht besteed aan de restauratie van de borg. Restauratie van de collectie is de logische volgende stap.

In 2025 is uitgevoerd:

- Reparatie en schoonmaken tapijt Grote Zaal, met dank aan het Geert Rubens Fonds
- Schilderwerk deuren, met dank aan het Geert Rubens Fonds
- Restauratie twee vitrinekastjes, met dank aan de Stichting Van der Wyck-de Kempnaer
- Restauratie kussenkasten, met dank aan het JB Scholtenfonds
- Restauratie van het hout en lakwerk van de secretaire, met dank aan de Gerrit van Houten Stichting

- *Terugkeer van historische inboedel*

Met dank aan de Menkemaborg en het Groninger Museum konden we een aantal meubels uit de historische inboedel van de Fraeylemaborg in de Grote Zaal plaatsen. Het betreft de twee gueridons (kleine ronde siertafels), de plantentafel, de marmeren wijnkoeler

(Eetkamer), de commode en de gueridon van de familie Sichterman. Daarnaast hadden we een tijdelijke bruikleen van de Menkemaborg: een tekening van anjers uit 1775, ook uit de historische inboedel Fraeylemaborg.

- *Recente aanwinsten*

In de Grote Zaal stond jarenlang een grote Imari dekselpot voor de haard. Dankzij een strategische aankoop van de Jan Menze van Diepen Stichting konden we daar dit jaar een soortgelijke pot terugplaatsen. In de Grote Zaal zijn daarnaast drie voorouderportretten teruggekeerd (geschonken door familie Hagdorn - Woldring van der Hoop en de erven van Dhr. Helperi Kimm). In de Kleine Zaal is voor het eerst het charmante portret van de drie De Sandra kinderen te zien. Dit schilderij uit de historische inboedel was in 2023 aangekocht door de Gerrit van Houten stichting.

- *Inrichting Kleine Zaal*

In de Kleine Zaal is het aantal stoelen teruggebracht om de ruimte gebruiksvriendelijker te maken op de dagen dat er geen huwelijk of school aanwezig is.

- *Vestibule*

In de Vestibule zijn de twee haltafeltjes gerestaureerd. De barok wandkandelaars zijn teruggeplaatst. Dit jaar waren er schilderijen te zien van De Ploeg uit de Van Diepen collectie.

Grote Zaal - Foto Trudelines de Graaf

Brochure

De papieren bezoekersgids is vernieuwd en in drie talen beschikbaar (Nederlands, Engels en Duits). In de gids is een duidelijke plattegrond opgenomen, waarmee mensen de weg weten te vinden door de borg. Het toevoegen van foto's en de heldere vormgeving worden gewaardeerd door de bezoekers. We merken dat ze, meer dan voorheen, de gids meenemen naar huis om te bewaren of informatie nog eens na te lezen.

Bezoekersgids - Foto Stichting Landgoed Fraeylemaborg

Audiotour

In 2025 is ook de nieuwe audiotour in gebruik genomen. Net als de vernieuwde website en de papieren gids wordt deze in drie talen aangeboden: Nederlands, Engels en Duits (alle stemacteurs zijn 'native speakers'). De tour is bedoeld voor een breed publiek. In de toekomst willen we nog een aantal audiopunten toevoegen bij bijzondere objecten in de opstelling. Hiermee bieden we verdieping voor de extra geïnteresseerde bezoeker. Ook willen we een tweede, meer theatrale audiotour maken, die gericht is op beleving en daarmee aantrekkelijker voor jonge bezoekers en 'taalleerders'.

De audiobestanden van de tour die we in het verleden gebruikten, zijn opgenomen in de collectie van Groninger Archieven.

Kleine Zaal met het schilderij van de drie kinderen De Veldman - Foto Trudelines de Graaf

Interieurbeschrijving

Als hulpmiddel voor de vrijwilligers is een interieurbeschrijving in gebruik, waarop alle voorwerpen in de borg beschreven staan. Veranderingen in de opstelling worden bijgewerkt zodat vrijwilligers vragen van bezoekers kunnen beantwoorden. Het bijhouden van veranderingen vraagt regelmatig tijd en aandacht. Daarom dank aan vrijwilliger Sander Dortland voor het bijwerken dit jaar.

Bloemen

Er bestaat een lange traditie in de borg om op daarvoor geschikte plekken bloemstukken te plaatsen. Zo brengen we 'leven' in de kamers, wat duidelijk gewaardeerd wordt door bezoekers. Het bloementeam, een vaste groep vrijwilligers, gebruikt waar mogelijk bloemen en groen uit de eigen tuin en is creatief in het hergebruiken van materiaal. Daarnaast versieren zij de borg met kerst. Er waren dit jaar twee bijzonderheden:

- In januari en februari zijn er minder bezoekers en is minder groen beschikbaar. Met het oog op duurzaamheid en kostenbesparing zijn er in deze twee maanden alleen bloemen in de Grote en Kleine Zaal geplaatst. Dat is goed bevallen en herhalen we in 2026.
- Voor de tentoonstelling 'GOUD! – 50 jaar trouwen op de Landgoed Fraeylemaborg' in de Kleine Zaal heeft het bloementeam elke week een bruidsboeket gemaakt ter ondersteuning van de sfeer. De vrijwilligers gingen de uitdaging aan en hebben prachtige boeketten gemaakt, waarvoor onze dank.

Leden van het bloementeam bezig met kerststukken - Foto St. Landgoed Fraylemaborg

AANWINSTEN

In 2025 zijn twee bijzondere stukken toegevoegd aan de collectie:

- Aankoop: Een balustervormige serpentijnen kan met zilveren oor en deksel, waarop gegraveerd het gekroonde wapen van Hendrik de Sandra (1619-1707) en de ridderlijke Orde van St. Michiel waar hij in 1657 toe was benoemd. Dit voorwerp werd vermoedelijk door borgheer Hendrick de Sandra Veldtman eind 18e eeuw naar de Fraylemaborg gebracht. Het is in 1971 verkocht in de Mak van Waay veiling en in 2025 aangekocht door de Gerrit van Houten Stichting.

Aanwinst serpentijnen kan - Foto's St. Landgoed Fraylemaborg

- Schenking: Het portret van Evert Jan Thomassen à Thuessink (1689-1757), een voorouder van borgheer Abraham Johan Thomassen à Thuessink van der Hoop. Evert-Jan was majoor bij het Regt. Oranje-Drenthe. Olieverf op doek, toegeschreven aan Roelof Koets (II) (1655-1725). Uit de collectie van C.L.D.C. Hagdorn-Woldringh van der Hoop (1926-2024), geschonken door haar erven M. J. Hagdorn en A. W. Hagdorn. Het schilderij hangt sinds september in de Grote Zaal.

Portret van Evert Jan Thomassen à Thuessink - Foto St. Landgoed Fraeylemaborg

COLLECTIEBEHEER

- In overleg met het Groninger Museum zijn vier schilderijen, die lange tijd in bruikleen waren in de Fraeylemaborg, teruggekeerd naar de eigenaar.
- Verbeteren toegankelijkheid collectie door ingebruikname nieuwe catalogus: Met steun van Erfgoed in Groningen zijn Stichting Landgoed Fraeylemaborg en de Gerrit van Houten Stichting voor de collectieregistratie overgestapt naar Axiell Collections. Hierdoor wordt de collectie breder ontsloten en voor het eerst online zichtbaar gemaakt op www.collectiegroningen.nl Het overzetten van de data is grotendeels klaar en een beperkte selectie is inmiddels online in te zien. In 2026 zal de nadruk liggen op het controleren en aanvullen van de catalogus en het verbeteren van de fotografie.

ONDERZOEK EN PUBLICATIES

- Het jubileumjaar begon op 18 januari met de eerste Gerrit van Houten Lezing in samenwerking met de Vereniging Vrienden van Landgoed Fraeylemaborg. Historicus Coen Brummer vertelde een geïnteresseerd publiek over Samuel van Houten, oom (en voogd) van Gerrit.
- Er is een werkgroep opgericht om de mogelijkheden van het huisarchief van de Fraeylemaborg te onderzoeken. In deze werkgroep werkt conservator Carien Kremer samen met bestuursleden van bij het landgoed betrokken stichtingen en de Vereniging van Vrienden van Landgoed Fraeylemaborg. Het huisarchief, dat is ondergebracht bij Groninger Archieven, is sinds vorig jaar publiekelijk toegankelijk.
- Artikel 'Anjers en borgen' door Carien Kremer. In Stad en Lande Tijdschrift 3, 2025. Ter gelegenheid van de bruikleen uit de collectie van de Menkemaborg.
- Op 25 april bezochten masterstudenten van de RUG onder leiding van prof. dr. H. Ronnes en dr. W. Ottens de Fraeylemaborg.
- Op 4 juni een groepsbezoek van de Oriental Ceramics Society naar aanleiding van de Jan Menze van Diepen collectie. De internationale groep kreeg een rondleiding door de borg en bekeek voorwerpen uit de Van Diepen collectie.
- In de uitzending van 5 november 2025 heeft het KRO-NCRV tv-programma BinnensteBuiten uitgebreid aandacht besteed aan de Fraeylemaborg. Deze reportage is nog altijd [online](#) te bekijken. Daarnaast heeft de redactie van het programma in samenwerking met Landgoed Fraeylemaborg een 'podwalk' gemaakt over de Fraeylemaborg voor de serie '[Het landgoed spreekt](#)'. Een podwalk is een audioverhaal dat je beluistert terwijl je wandelt. Via je koptelefoon word je meegenomen langs een route waar geluid, muziek en stemmen het landgoed tot leven brengen. Zo ontdek je verhalen precies op de plek, waar ze zich hebben afgespeeld.

WISSELEXPOSITIES

Annie Vriezen

5 oktober 2024 t/m 27 april 2025

Vanaf de Allersmaborg in Ezinge maakte textielkunstenaar Annie Vriezen van de jaren 60 tot 2000 geweven kleden, batik en applicaties. In relatie tot Annies werk werd tijdens de expositie ook nieuwe kunst getoond. Aleksandra Gaca's ontwerp voor de wandbekleding van het stadhuis in Groningen (2022) liet zien dat de textielkunst aan een terugkeer bezig is. Deze tentoonstelling trok veel bezoek van mensen die Annie en haar werk kenden. Een paginagroot artikel in het Dagblad van het Noorden hielp daarbij zeker. Annie Vriezen is kort na de expositie overleden. Dat gaf de expositie met terugwerkende kracht een extra lading.

Gerrit van Houten

2025

Elk jaar is er een wisselende keuze uit het werk van kunstenaar Gerrit van Houten te zien in de daarvoor bestemde kamer in de borg. In 2025 was dat een overzicht van de verschillende thema's in zijn werk: landschap in Groningen, stillevens en de zee. In de vitrine waren zijn schetsen te zien, waaronder het enig bestaande zelfportret.

Zelfportret Gerrit van Houten - Foto Stichting Landgoed Fraeylemaborg

GOUD! - 50 jaar trouwen op Landgoed Fraylemaborg

14 februari t/m 17 augustus 2025

Familie Kroeze, 1979 – Foto familie Kroeze

We vierden dit jaar niet alleen 50 jaar museum Fraylemaborg, maar ook 50 jaar trouwen op de borg. Op 3 september 1975 werd het eerste huwelijk gesloten in de Fraylemaborg en sindsdien hebben duizenden paren elkaar het jawoord gegeven op het landgoed. Dit gouden jubileum begon al te leven toen we eind 2024 een oproep deden aan bruidsparen, die op de borg getrouwd waren, om foto's van 'hun dag op de borg' op te sturen. De oproep maakte heel wat los. We kregen niet alleen foto's, maar ook veel verhalen over die ene bijzondere dag, over hoe het verder ging, maar ook over de borg zelf. Het resulteerde in een verrassende fotoexpositie in de Kleine Zaal, die – heel toepasselijk – op Valentijnsdag werd geopend in aanwezigheid van veel Fraylema-bruidsparen met het aansnijden van een bruidstaart, gedoneerd door Bakker Meijer uit Hoogezand. In de Kleine Zaal presenteerden wij zo'n 60 ingelijste foto's en - op een monitor - een slideshow van nog eens 200 trouwfoto's. De selectie gaf een prachtig tijdsbeeld, dat nog eens versterkt werd door films met persoonlijke verhalen van 10 Fraylema-bruidsparen, gemaakt door Hendrik Jan van Telgen en Margriet Westerhof. Er volgden nog speciale rondleidingen voor de 'BABS-en' (Bijzonder Ambtenaar Burgelijke Stand) van de vroegere gemeente Slochteren en de huidige gemeente Midden-Groningen en een rondleiding voor leden van de Vereniging Vrienden van Landgoed Fraylemaborg.

Met dank aan Ongerijng Lijstenmakerij Groningen.

Alles is in beweging – Barbara Nanning

10 mei – 31 augustus 2025

Een selectie van de betoverende glaskunst van Barbara Nanning vulde in de zomermaanden het Koetshuis. Barbara Nanning is in 2023 uitgeroepen tot 'Kunstenaar van het jaar'. Haar werk wordt internationaal tentoongesteld. De expositie in het Koetshuis trok dan ook glasliefhebbers van dichtbij en ver weg naar de borg. Er was ruime aandacht voor de expositie in de tijdschriften *Vormen uit Vuur* en *Glas Magazine* en in het Dagblad van het Noorden.

Barbara Nanning - Foto St. Landgoed Fraeylemaborg

Van ons, voor morgen

27 september 2025 t/m 01 maart 2026

In samenwerking met Noorderlicht – platform voor beeldcultuur in Groningen - presenteren we de expositie 'Van ons, voor morgen'. Vijf bewoners van Slochteren geven een beeld van hun leefgebied, hun eigen ervaringen en hun kijk op de toekomst. De bewoners bepaalden wat er in beeld moest worden gebracht, de fotografen van Noorderlicht hoe dat gebeurde en in welke vorm. De expositie is onderdeel van het project *Hernieuwde Energie*, een programma van Noorderlicht en BPD Cultuurfonds vol tentoonstellingen, publicaties en publieksactiviteiten in samenwerking met verschillende partners. Mede mogelijk gemaakt door BPD Cultuurfonds en het Mondriaanfonds.

EDUCATIE

ONDERWIJS

Vanuit het onderwijs is er veel belangstelling voor onze educatieve programma's. In 2025 bezochten meer dan 1300 kinderen de Fraeylemaborg in schoolverband.

Het Erfgoedproject *Arm en Rijk, wonen en werken op de Fraeylemaborg* werd ook in 2025 aangeboden via het Culturele Mobiliteitsprogramma van de stichting Kunst & Cultuur. Bijna 700 leerlingen van de groepen 3 en 4 van het Primair Onderwijs volgden dit programma. Ook het kleuterprogramma *Feest op Fraeylema, over ridders, jonkvrouwen en kastelen* werd aangeboden via Culturele Mobiliteit. Op die manier kwamen 400 kleuters met de klas op bezoek. Daarnaast kwamen rond de 250 leerlingen voor een speurtocht, een sprokkeltocht of een rondleiding naar de Fraeylemaborg.

Naast leerlingen uit het reguliere onderwijs bezochten ook verschillende scholen uit het speciaal onderwijs de borg voor één van onze educatieprogramma's. Leerlingen van De Delta uit Appingedam werkten met het thema 'ridders en kastelen' en bezochten ons met de hele school. Ook de Kimkiel uit Groningen en de Margaretha Hardenberg school voor Voortgezet Speciaal Onderwijs uit Veendam volgden het programma *Arm en Rijk*. De Schakelklas, met anderstalige kinderen, uit Delfzijl bezocht ons ook met de bus van Culturele Mobiliteit voor het programma *Arm en Rijk*.

De brugklassen van het VMBO van het Aletta Jacobs College uit Hoogezand bezochten ons in juni in het kader van het project *Verken Je Omgeving*. Zij deden een speurtocht in de borg en een vossenjacht in het park.

*Nieuwe historische kledij voor rondleidingen en educatie,
- Foto Rachelle Sulmann*

In totaal bezochten ons 34 verschillende scholen uit de stad Groningen, Appingedam, Delfzijl, Harkstede, Zuidlaren, Siddeburen, Heiligerlee, Veendam, Winsum, Noordbroek, Hoogezand, Wagenborgen, Meerstad, Westerlee, Vlagtwedde en Jipsinghuizen.

Dankzij de *Vereniging Vrienden van Landgoed Fraeylemaborg* konden er nieuwe verkleedkleden en nieuwe kostuums worden aangeschaft, die gebruikt worden bij de ontvangst van de kinderen op de Fraeylemaborg.

OVERIGE EDUCATIEVE ACTIVITEITEN

Paas-puzzeltocht

In plaats van het gebruikelijke eieren zoeken hadden we dit jaar op eerste Paasdag in het park een Paas-puzzeltocht uitgezet voor kinderen en hun familie. Met veel enthousiasme gingen de deelnemers op zoek naar grote gekleurde eieren met letters. Met die letters maakten ze een zin. Had je de zin goed? Dan kreeg je van de Paashaas een verrassing. Het was een groot succes.

Knutselen tijdens de Kunstmarkt

Tijdens de Kunstmarkt in juni konden kinderen hun eigen koelkastmagneetje knutselen.

Welkom in het verleden - De 'borgvrouwe' (vrijwilliger Roelfine Schaafstal) in de Daagsche Kamer – Foto St. Landgoed Fraeylemaborg

Oktober - Kindermaand

Tijdens *Oktober Kindermaand* hebben kinderen traditiegetrouw elke zondag gratis entree tot de borg. We organiseren dan extra kinderactiviteiten. Zo werden er in één van de weekenden pannenkoeken gebakken en *Spoekies* geknutseld. In een ander weekend was er een Kabouter- en Paddenstoelentocht in het park. Ter gelegenheid daarvan hadden leerlingen van groep 1 t/m 8 van CBS de Wegwijzer uit Slochteren hun eigen herfstkunstwerkjes geknutseld. De hele herfstvakantie hebben we die tentoongesteld in de Oranjerie, gratis toegankelijk voor iedereen die ze wilde bewonderen. De kindermaand werd afgesloten op 26 oktober met *Welkom in het verleden*. Verklede

personages, van borgheer tot keukenmeid, gingen in gesprek met bezoekers en maakten zo het verleden iets tastbaarder.

Meester in de Middeleeuwen

Sinds 2025 is de Fraeylemaborg ook één van de punten waar scholen het nieuwe bordspel “Meester in de Middeleeuwen” kunnen lenen. Dit spel en lespakket voor groep 7 en 8 van het PO kan worden gecombineerd met een educatieve excursie naar o.a. de Fraeylemaborg.

Reizend erfgoed

Om mensen die niet in staat zijn de Fraeylemaborg te bezoeken toch in aanraking te brengen met de verhalen van het landgoed, doen we mee met het project ‘Reizend Erfgoed’ van Erfgoed in Groningen. Als onderdeel van dit project gaan vrijwilligers van de borg (aangestuurd door educatief medewerker Annet Westrup) met een mand vol voorwerpen naar zorginstellingen in de omgeving. Aan de hand van de voorwerpen vertellen ze over het leven op de borg en gaan ze in gesprek met de veelal licht dementerende cliënten. Dat levert mooie en waardevolle gesprekken op. In 2025 kwamen we met Reizend Erfgoed bij De Dilgt in Haren en De Brink in Groningen.

Samenwerkingen

Op het gebied van educatie werken we samen met onder andere Erfgoed in Groningen, Stichting Kunst en Cultuur, Kielzog en Biblionet. Hierdoor blijven we op de hoogte van wat er speelt in het educatie werkveld. Daarnaast is er een nauwe samenwerking met de cultuurcoördinatoren en leerkrachten van de scholen, zodat we vaak een bezoek op maat kunnen bieden aan de bezoekende school. Met de kerk in Slochteren en de Molenstichting Midden- en Oost-Groningen werken we samen bij het organiseren van activiteiten.

TROUWEN

Ook in 2025 was de romantische Fraeylemaborg een populaire trouwlocatie. Het afgelopen jaar werden er 43 huwelijken gesloten. Het trouwseizoen ligt vooral in de maanden mei t/m september. Met name het trouwen in de Grote zaal is populair. Hier werd 21 keer het ja-woord gegeven. 15 stellen kozen voor de Kleine Zaal en zeven bruidsparen kozen ervoor om buiten te trouwen onder de monumentale zwarte walnotenboom met de Fraeylemaborg als decor.

Zowel in februari als in september werden trouw-inloopmiddagen georganiseerd. Aanstaaende bruidsparen konden zich laten informeren over de mogelijkheden om te trouwen op de Fraeylemaborg. Er was gelegenheid om de trouwzalen te bekijken, sfeer te proeven en vragen te stellen. Deze middagen werden georganiseerd in samenwerking met een trouwambtenaar van de gemeente Midden-Groningen en Restaurant De Boerderij.

BIJZONDERE ACTIVITEITEN - UITGELICHT

FRAEYLEMABORG - 50 JAAR MUSEUM

Ons 50-jarig bestaan als museum vierden we op 12 september met de Gerrit van Houtenstichting en andere genodigden, waaronder de provincie, gemeente, besturen van stichtingen die ons sinds jaar en dag steunen, (oud-)medewerkers, collega's en de familie van der Hoop. Tijdens informatieve sessies in kleine groepen vertelden medewerkers en externe specialisten over hun werk voor de borg: over beheer en behoud van de gebouwen en het park, keuzes in de presentatie, restauratie van museale objecten, educatie, evenementen en meer. Ook presenteerden we een pop-up expositie met foto's en verhalen over verschillende aspecten van ons werk. Speciale gast was Commissaris van de Koning René Paas, die bij deze gelegenheid het eerste exemplaar van het stripboek over de Fraeylemaborg in ontvangst nam.

Conservator Carien Kremer geeft genodigden uitleg over het collectiebeleid - Foto Rachele Sulmann

In het weekend (13 en 14 september) vierden we feest met onze bezoekers met gratis toegang, speciale rondleidingen, kinderactiviteiten en een Q&A met de makers van het nieuwe stripboek *Spoekie*. Ook werd een eerste *Spoekie Speurtocht* geïntroduceerd: dwalend door de borg gaan kinderen op zoek naar hondjes, die zijn afgebeeld op schilderijen of ergens anders zijn. De speurtocht werd zeer enthousiast ontvangen door kinderen en ouders.

De pop-up jubileumexpositie is in de Engelse Tuin tot het einde van het jaar gratis toegankelijk gebleven voor bezoekers.

VRIJHEIDSMAALTIID

Op 5 mei 2025 hebben we voor de tweede keer een Vrijheidsmaaltijd georganiseerd op het landgoed, in samenwerking met Lions Skiramere Slochteren en de woongemeenschappen voor Oekraïense vluchtelingen. Iedereen was welkom bij de maaltijd (mits vooraf aangemeld), maar een aantal doelgroepen hadden we gericht uitgenodigd: bewoners in de directe omgeving (o.a. via de Houtstek), maar ook klanten van de Voedselbank, Kledingbank Maxima, Speelgoedbank Amalia en Humanitas. Met hulp van het Busmuseum in Hoogezand en de gemeente Midden-Groningen konden we deze mensen gratis vervoer naar de borg kunnen aanbieden. Daar is veel gebruik van gemaakt.

We hadden aanmeldingen van:

- Oekraïense vluchtelingen van de 3 locaties: 66 mensen
- Voedselbank, Kledingbank Maxima en Speelgoedbank Amalia, Humanitas en Houtstek: 84 mensen
- Via aanmelding bij Fraeylemaborg (mensen die op de open oproep gereageerd hebben): 75 mensen
- Lionsleden, vrijwilligers Fraeylemaborg en gemeente: ongeveer 30

Al het eten werd gesponsord door ondernemers uit de omgeving (geregeld door Lions Skiramere). Verder hebben de gemeente Midden-Groningen, het V-fonds en Loket Leefbaarheid meebetaald.

Deze vrijheidsmaaltijd was niet mogelijk geweest zonder de grote en enthousiaste hulp van de vrijwilligers van Lions Skiramere. We zijn blij dat zij inmiddels hebben toegezegd deze maaltijd ook in 2026 mogelijk te willen maken.

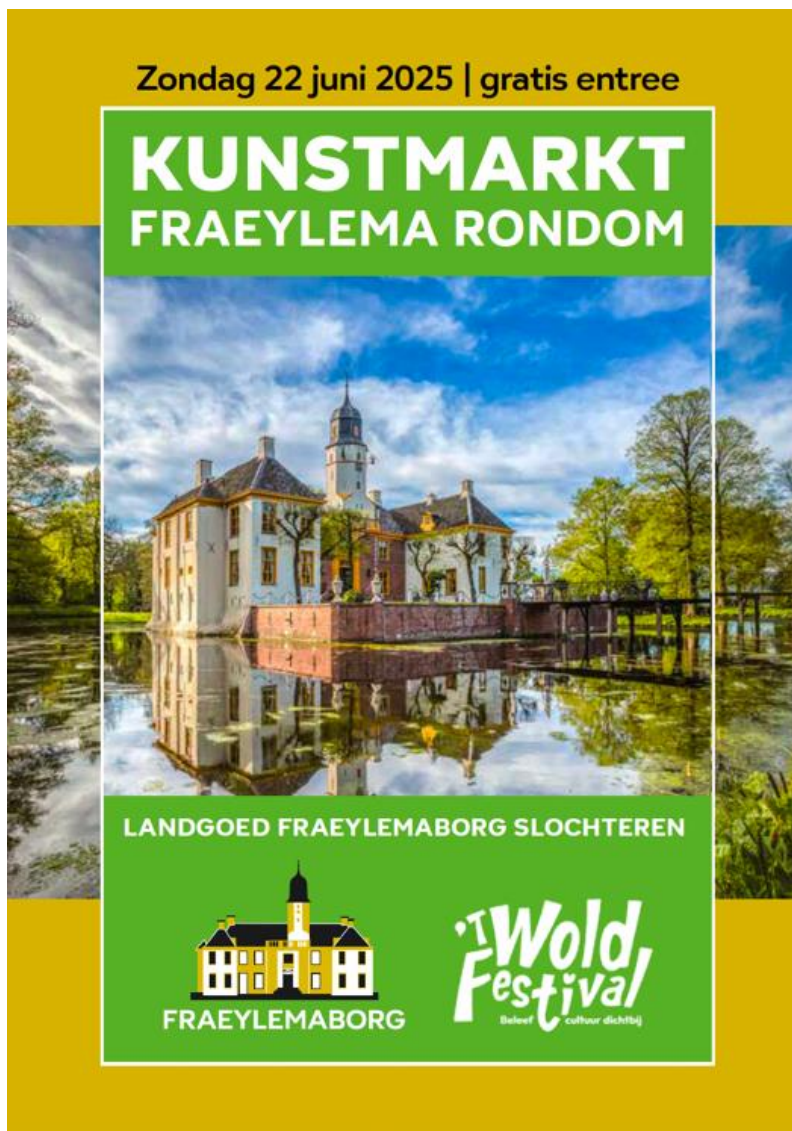

Vrijheidsmaaltijd in de tuin van het Koetshuis - Foto St. Landgoed Fraeylemaborg

'T WOLDFESTIVAL IN COMBINATIE MET KUNSTMARKT FRAEYLEMA RONDON

In 2024 organiseerde Stichting Happen Stappen Klappen op het terrein van de Fraeylemaborg de 2^e editie van 't Woldfestival, het cultureel festival voor en door inwoners van de Woldstreek. Het was destijds een succes en de ambitie was meteen om de samenwerking ook in 2025 voort te zetten. Toch leek het er even op dat 't Woldfestival in 2025 niet door zou kunnen gaan. Stichting Happen Stappen Klappen kampte met een tekort aan vrijwilligers. Vanuit de Fraeylemaborg hebben we toen aangeboden het festival – in een iets kleinere vorm – mogelijk te maken door het te combineren met onze jaarlijkse Kunstmarkt. Zo konden werk en kosten bespaard worden.

Dit resulteerde op 22 juni in een succesvol evenement. In samenwerking met Kielzog werden op twee podia in de Koetshuistuin optredens aangeboden. Voor de Kunstmarkt was dit een verrijking, omdat er nu meer jongere bezoekers op het evenement afkwamen. Daarom willen alle partijen in 2026 voortborduren op de samenwerking met opnieuw een gemeenschappelijk evenement.

OVERIGE ACTIVITEITEN EN EVENEMENTEN

Zondag 9 maart - GRONINGSTALIGE RONDLEIDING

Ter gelegenheid van 'Meertmoand Dialectmoand' kregen bezoekers een Groningstalige rondleiding met koffie en povverd.

Zaterdag 15 maart - ENT DAG

Tegen een kleine vergoeding voor materiaalkosten werden door deskundigen jonge fruitboompjes geënt. Daarbij was enthout aanwezig van oude fruitrassen die in Noord-Nederland thuishoren, maar zeldzaam zijn geworden.

Zondag 30 maart - MUZIEK OP DE BORG

Optreden 'Grunneger Troebadoer' Jan Henk de Groot

April - STINZENPLANTENTOCHT

Wandelroute door het park langs de bloeiende stinzenplanten. Deze bijzondere voorjaarsbloeiers zijn eeuwenlang door generaties borgbewoners aangeplant.

Zaterdag 12 april - VRIENDENDAG

Ledendag van de Vereniging Vrienden van het Landgoed Fraeylemaborg

Maandag 21 april - GROEI & BLOEI OP FRAEYLEMA

Groei & Bloei Midden Groningen en de Fraeylemaborg organiseren jaarlijks op 2e paasdag een Tuin en Lifestyle fair met planten, presentaties en doe-activiteiten voor de jeugd.

Zondag 8 en maandag 9 juni - PINKSTEREVENEMENT

Tijdens de Pinksterdagen ging de Fraeylemaborg weer terug naar de roerige tijden van de 16de eeuw. In het park achter de borg stond een kampement met ruim 50 historisch geklede bewoners. Bezoekers bekeken het kamp, waar op authentieke manier gekookt en gewerkt werd. Ook waren er demonstraties, schijngevechten en wapenhandelingen. Dit evenement werd georganiseerd in samenwerking met de VKVB, de Vereniging Krijgshistorie Vesting Bourtange.

Juli/augustus 2024 - BLOTEVOETENPAD

Al een aantal zomers maakt Klaas Schipper met zijn mensen van Zorgplaats d'Olle Bongerd in het park van de Fraeylemaborg het Blote Voetenpad, over zandpaden, gras, modderige greppels, langs follies en dwars door een vijver. Zo'n 3.500 kinderen, ouders, opa's en oma's en andere avonturiers gingen dit jaar de uitdaging aan. Naast individuele bezoekers werd het pad ook door kinderspeelweek-groepen en BSO-groepen bezocht.

Zaterdag 30 augustus - FRAEYLEMA KOETSENTOCHT

Tocht met historische koetsen met een prijsuitreiking op het voorterrein van de borg.

Zaterdag 20 & zondag 21 september - BROCANTE FAIR

Met meer dan veertig brocanteurs uit heel Nederland

Zaterdag 18 oktober - TEKENWORKSHOP

In samenwerking met Kunstwerkplaats Kielzog

Zaterdag 18 november - VRIENDENDAG

Ledendag van de Vereniging Vrienden van het Landgoed Fraeylemaborg.

Zaterdag 13 december - KERSTMARKT HOUTSTEK

Om onze band met het dorp Slochteren te versterken, hebben we dit jaar meegedaan aan de kerstmarkt op het plein voor de Houtstek.

Zaterdag 13 t/m woensdag 31 dec - KERSTSFEEER OP FRAEYLEMA

Ieder jaar maken vrijwilligers prachtige kerstdecoraties voor in de borg

Kerstkaart Spoekie - Illustratie Christa Moesker

BEZOEKERS

In 2025 kwamen er in totaal 138.219 bezoekers naar Landgoed Fraeylemaborg. Daarvan kwamen 26.419 bezoekers voor het museum en/of één van onze evenementen. Dat zijn er minder dan in 2024 (37.932 bezoekers). Dit verschil moet in een context gezien worden. In 2025 hadden we minder evenementen. Zo was er bijvoorbeeld geen lichtfestival, een evenement dat in 2024 voor het eerst gehouden werd en 6.000 mensen naar het landgoed bracht. Die aanloop misten we in 2025. Bij overige evenementen hadden we een aantal keren veel pech met de weersomstandigheden. Het bezoek aan het museum en de exposities is constant gebleven (rond de 16.000). Het park van de Fraeylemaborg blijft heel populair: 111.900 bezoekers.

	Museum & evenementen	Park	Totaal
2019	38.741	45.907	84.648
2020	16.935	88.349	105.284
2021	26.372	96.251	122.623
2022	38.933	113.785	152.718
2023	29.791	109.070	138.861
2024	37.932	115.000	152.932
2025	26.419	111.900	138.319

Evenementen zijn belangrijk voor de Fraeylemaborg, omdat we hiermee veel verschillende doelgroepen weten te bereiken. Omdat de meeste evenementen buiten plaatsvinden, zijn deze wel kwetsbaar voor weersomstandigheden. Ook vragen ze veel tijd van de medewerkers. Mede om die redenen willen we in de toekomst investeren in een goede expositieruimte, waar we het hele jaar door verrassende publiekstrekkingen kunnen organiseren en minder afhankelijk worden van het succes van evenementen.

OVERZICHT RONDELEIDINGEN BORG EN PARK

In 2025 zijn in totaal 70 rondleidingen verzorgd, waarvan 7 in het park en 63 in de borg. Dit is een toename van 18 rondleidingen ten opzichte van 2024; een stijging van 35%. Voor het eerst hadden we dit jaar een aantal 'open' rondleidingen, waar individuele bezoekers zich voor konden aanmelden. Dit was een succes en zetten we door in het nieuwe jaar.

Rondleidingen vonden plaats in alle maanden van het jaar. De meeste werden gegeven in september (in het kader van het 50-jarig jubileum) en in oktober. Van de rondleidingen werden vijf in andere talen gegeven: twee in het Engels, twee in het Duits en één in het Gronings.

Rondleiding door het park door ecooloog Theo Bekking - Foto Rachele Sulmann

GEBOUWEN

In 2025 zijn diverse onderhouds- en verbeterwerkzaamheden aan de gebouwen van Landgoed Fraeylemaborg uitgevoerd. Zo zijn opnieuw bliksemafleiders aangebracht aan De Boerderij om de veiligheid tegen een inslag te kunnen garanderen. Dit was noodzakelijk in verband met koperdiefstal in 2024. Daarnaast is aan alle gebouwen geschilderd. Met name de liggende delen, zoals vensterbanken en kozijnen, zijn bijgewerkt. In de Grote en Kleine Zaal is de houtimitatie van de grote deuren gerestaureerd. De deuren zien er weer prachtig uit, dankzij een bijdrage van het Geert Rubens fonds. Verder is flink geïnvesteerd in een gedegen alarminstallatie, die voldoet aan de hedendaagse eisen. Deze investering betaalt SLF uit de eigen reserves. Het blijkt lastig andere financiering te vinden voor zo'n belangrijke basisvoorziening.

VERSTERKING EN AARDBEVINGSSCHADE

Al geruime tijd is bekend dat de Fraeylemaborg versterkt moet worden. In 2025 zijn de plannen hiervoor uitgewerkt. In de borg betreft het de verslepte kanalen aan de noordoostzijde en de zuidwestzijde van het huis. Het metselwerk van de kanalen heeft een dusdanig gewicht dat deze bij een hogere seismische belasting zouden kunnen bezwijken. De houten onderconstructie zal blijven bestaan. Het metselwerk wordt vervangen door een lichte constructie zonder dat het aangezicht wordt aangetast. In het Koetshuis wordt het dak verankerd met de vloer en in De Boerderij wordt de vloer onder de rookkast op de verdieping verstevigd. De werkzaamheden worden naar verwachting in het begin van 2027 uitgevoerd.

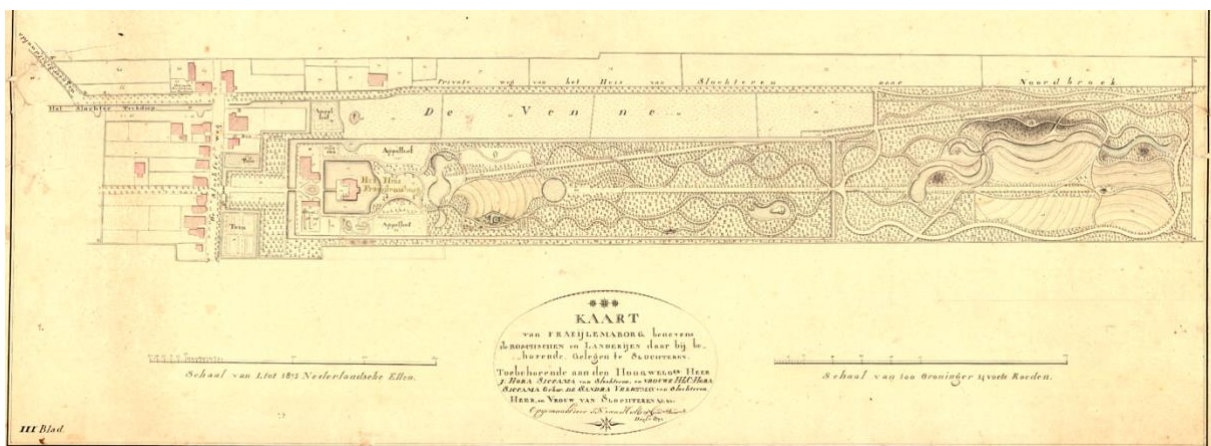
Ondertussen hebben we geconstateerd dat sinds de afronding van de grote restauratie van de borg in 2022 nieuwe scheuren zijn ontstaan. We hebben deze schades gemeld bij het IMG.

VERDUURZAMING

Om te kunnen verduurzamen, maar ook ter bescherming van de museale collectie moet dringend geïnvesteerd worden in goede klimaatbeheersing en verwarming. Om de luchtvochtigheid op peil te houden, moeten we nu te veel actief ingrijpen. Dit brengt risico's met zich mee. Daar komt bij dat de gaskachels in de borg afgeschreven zijn. Onze ambitie is om op korte termijn van het gas af te gaan. In opdracht van de Fraeylemaborg hebben energiedeskundige Hans Klunder van B+E (Bouwen + Energie) en Daniël van Huizen van Holstein Restauratie Architectuur BV hiervoor een plan gemaakt. Dit plan is de basis voor een DUMAVA-aanvraag, die recent is toegewezen. Het begin is er, maar we hebben aanvullende financiering nodig. Daar werken we in 2026 verder aan.

PARK

RESTAURATIE PARK VOLGENS VAN HULTEN

Kaart van landmeter F.F.N. van Hulten, 1821

In het najaar van 2024 zijn we begonnen met de restauratie van het park 'volgens Van Hulten'. We willen zoveel mogelijk teruggaan naar de historische structuren zoals die getekend staan op de vroeg 19e eeuwse kaart van het landgoed, gemaakt door landmeter van Hulten. In 2025 hebben we binnen dit project grote stappen gezet. Zo zijn in de middenas 70 jonge eiken gepoot met een onderlinge afstand van één 'Slochterse roe' (historische maat, 4,67 meter).

Aan de Boslaan zijn Amerikaanse Eiken geveld, die in slechte gezondheid waren. Hierbij hebben we goed kunnen samenwerken met de gemeente Midden-Groningen, die aan de Boslaan werkzaamheden uitvoert. Als die werkzaamheden afgerond zijn, worden er langs de Boslaan nieuwe bomen geplant.

Helemaal achter in het park is een perceel beuken geveld. In de tijd van Van Hulten was dit een open ruimte, waar rogge werd verbouwd. Komend jaar zullen we deze ruimte weer inzaaien met graan en daarmee het historische beeld herstellen. Tenslotte heeft de firma Spithorst dit jaar ruim 600 meter beschoeiing aangebracht in de buitengrachten rondom de borg. Een grote klus, die perfect is uitgevoerd.

De restauratie van het park is mogelijk door bijdragen van o.a. de Provincie Groningen (GRRG), Gemeente Midden-Groningen, Cultuurfonds, Dinamofonds en de Vereniging Vrienden van Landgoed Fraeylemaborg.

De gracht na aanbrengen van de beschoeiing

ONDERHOUD

Naast de restauratiewerkzaamheden is er ook veel aandacht geweest voor het reguliere onderhoud van het park. Het behoud van cultuurhistorische waarden en de versterking van de natuurkwaliteit, passend bij de status van het park als rijksmonument, waren hierbij leidend. Werkzaamheden waren o.a. selectieve dunning en velling van bomen aan het einde van hun levensloop. Met een hoogwerker en de hulp van een hovenier zijn dode takken verwijderd, die een veiligheidsrisico vormden. Daarnaast zijn wandelpaden aangevuld met leemhoudend woudzand en is veel opslag van hulst, esdoorn en bramen verwijderd. Daarbij hebben we hulp gehad van 25 mensen van VOBULA (Vrijwillig Onderhoud van Buitenplaatsen en Landschappen). Zij hebben een week gekampeerd in de boomgaard en veel werk voor ons verricht. Ook maken we nog steeds dankbaar gebruik van de hulp van Zorgplaats De Olle Bongert in Wirdum. Klaas Schipper en zijn team zijn iedere dinsdag op het landgoed om ons te helpen.

Bij de uitvoering van onderhoudswerkzaamheden is rekening gehouden met de aanbevelingen uit het ecologisch rapport van Theo Bekking uit 2024. Er is gewerkt buiten kwetsbare perioden en met aandacht voor behoud van biodiversiteit. We zien het effect van het navolgen van de aanbevelingen, met name bij de stinzenflora. Die breidt zich steeds verder uit.

Ter gelegenheid van ons jubileumjaar heeft de Vereniging Vrienden van Landgoed Fraeylemaborg een robotmaaier en elektrische heggenschaar geschonken. Die komen goed van pas bij het onderhoud.

FOLLIES

Dit jaar zijn de laatste *New Follies* uit het park verwijderd. Deze werden in 2015 in het park gebouwd door nationaal en internationaal bekende kunstenaars. Het project *New Follies* leverde destijds prachtige ontwerpen op en werd een groot succes. Het zorgde ervoor dat bezoekers ook enthousiast doorliepen tot helemaal achter in het park. Omdat ze zo populair waren en zo prachtig pasten in de historische omgeving is een aantal follies langer blijven staan dan in eerste instantie het plan was. Daar waren ze eigenlijk niet op gebouwd. In 2025 hebben we eerst de door vandalisme beschadigde 'Strotempel' weggehaald. Omdat ook bij een aantal andere follies structurele problemen waren en er zo niet genoeg overbleef voor een volwaardige bezoekersbeleving, zijn ze uiteindelijk allemaal weggehaald. Twee follies hebben elders een nieuwe en passende bestemming gekregen: Koetshuisje van Haiko Meijer en de Hazelnoot van Alex den Braver. De torentjes van de Façade zijn teruggegaan naar kunstenaar Lambert Kamps.

Het is de bedoeling om in de komende vijf jaar een vervolg op dit project te realiseren.

Folly 'de Hazelnoot' van Alex den Braver - Foto Stichting Landgoed Fraylemaborg

COMMUNICATIE EN PR

Ons 50-jarig bestaan als museum en trouwlocatie zorgde voor brede aandacht in de media, onder andere in regionale kranten, op nieuwswebsites, via omroepen én op digitale platforms. RTV Noord en het Dagblad van het Noorden berichtten over de jubileumvoorbereidingen, exposities en het feestelijke jubileumweekend op 13 en 14 september. Aankondigingen en artikelen verschenen ook op lokale nieuwsplatforms, zoals Midden-Groningen-Nieuws, die het jubileumweekend met video- en fotofragmenten presenteerden en de feestelijkheden rond de borg in beeld brachten.

De combinatie van geschreven artikelen, televisie- en online videoreportages droeg ertoe bij dat het jubileumjaar goed voor het voetlicht kwam. Met die aandacht werd opnieuw het belang onderstreept van de Fraeylemaborg als cultuurhistorische trekpleister van Groningen.

Heel mooi was dat het goed bekeken NPO-programma *Binnenste Buiten* in het najaar uitgebreid aandacht besteedde aan Landgoed Fraeylemaborg. Zoals eerder genoemd heeft de redactie ook een 'podwalk' gemaakt, die op het landgoed gelopen kan worden.

Van ons, voor morgen

In december wijdde RTV Midden-Groningen een uitgebreide reportage aan de expositie 'Van ons, voor morgen', die we organiseerden in samenwerking met Noorderlicht. De berichtgeving werd aangevuld met beeldmateriaal op de website en gedeeld via de sociale kanalen van RTV Midden-Groningen.

Social media

Social media bleven in 2025 een belangrijk communicatiemiddel om publiek te bereiken. Onze Facebook-pagina eindigde het jaar met ruim 14.000 volgers (zo'n 1.000 meer dan in 2024) en ons Instagram-account steeg naar bijna 2.500 volgers. Ook zijn we sinds 2025 te vinden op TikTok. Berichten over het jubileum, exposities en evenementen leverden veel reacties op en versterkten de zichtbaarheid van Landgoed Fraeylemaborg binnen de regio en daarbuiten.

VOORUITBLIK

In 2026 gaan we door met de fondsenwerving voor de energietransitie en klimaatbeheersing in de borg en De Boerderij. We hopen dat we in het begin van 2027 kunnen beginnen met de werkzaamheden daarvoor (idealiter tegelijk met de versterkingswerkzaamheden). Ook verwachten we stappen te maken bij de plannen voor de verbouwing van het Koetshuis tot bezoekerscentrum en het creëren van een grotere expositieruimte. In december 2026 organiseren we naar verwachting ook een nieuwe editie van het lichtfestival.

We blijven inzetten op samenwerking met partijen in de omgeving. Zo zijn er concrete plannen voor arrangementen in samenwerking met het Nationaal Busmuseum en St. Hoop voor Hoog Hammen/Beleef de Woudbloem. Deze kunnen al in de zomer van 2026 aangeboden worden.

MEDEWERKERS EN VRIJWILLIGERS

MEDEWERKERS + NEVENFUNCTIES

Liefke Knol - directeur (20 uur, 0,55 fte)

Nevenfuncties: eigenaar van creatief projectbureau Liefke Knol Film & Media (www.liefkeknol.nl) en zakelijk leider van Productiehuis Spinbarg (www.spinbarg.nl).

Carien Kremer – conservator (20 uur, 0,55 fte)

Nevenfunctie: conservator van de Jan Menze van Diepen Stichting (www.vandiepencollectie.nl).

Nynke Mekkes-van Hoorn – managementassistent (24 uur, 0,66 fte)

Nevenfuncties: bestuurslid van de Vereniging 'Ontdek Midden-Groningen' (www.ontdekmiddengroningen.nl)

Gerard de Haan – hoofd interne dienst (28,5 uur, 0,79 fte)

Annet Westrup – werknemer educatie en museumassistent (18 uur, 0,5 fte)

Joost Haagsma – medewerker park/ algemeen medewerker (32 uur, 0,88 fte)

Simone Veldman – schoonmaak (12 uur, 0,33 fte)

Roger Olinga – algemeen medewerker (10 uur, 0,28 fte)

VRIJWILLIGERS

Museum Landgoed Fraeylemaborg zou niet kunnen draaien zonder de hulp van een grote groep zeer betrokken vrijwilligers. Zo'n 80 mensen zetten zich regelmatig in voor de borg: bij de ticketverkoop en publieksontvangst in het Koetshuis, bij bezoekersbegeleiding in de borg en het park, bij het onderhoud van gebouwen en park, bij evenementen en activiteiten of als bestuurder. Velen zijn al jaren bij de borg betrokken. De coördinatie rond de inzet van vrijwilligers is in vertrouwde handen van Pia Rogaar, zelf ook vrijwilliger. We zijn erg blij met haar steun.

Vanzelfsprekend is ook goede communicatie belangrijk voor een prettige samenwerking. Zoals gebruikelijk hebben we ook in 2025 twee keer een medewerkersvergadering gehouden, waarvoor alle vrijwilligers uitgenodigd waren. Daarnaast waren er twee inloopmiddagen bij de directeur. Vrijwilligers die vragen hebben of iets willen bespreken met de directeur kunnen op zo'n middag langskomen en hoeven daarvoor niet apart een afspraak te maken. Verder houden we de vrijwilligers op de hoogte van actuele ontwikkelingen middels een wekelijks nieuwsbriefje.

Om de verbondenheid met elkaar en het landgoed te versterken is het ook goed om naast het 'gewone' werk gezamenlijk activiteiten te ondernemen. In september hebben alle medewerkers (stafleden en vrijwilligers) samen het 50-jarig jubileum gevierd met een etentje en een gezellige avond. In december hebben we met elkaar de voorstelling Scrooge van het Fraeylematheater bezocht in Kielzog.

Vrijwilligers Roelie Graver en Ellie Wals in de winkel – Foto Stichting Landgoed Fraeylemaborg

VERTROUWENSPERSOON

Ten behoeve van de culturele sector en de televisiewereld is een organisatie opgericht die functioneert als onafhankelijke vertrouwenspersoon voor melding van ongewenst gedrag: Stichting Mores.online. Wij hebben alle vrijwilligers, medewerkers en bestuurders op de hoogte gebracht van de mogelijkheid om zich tot deze organisatie te wenden, als zij te maken krijgen met ongewenst gedrag. Alle meldingen worden door Mores behandeld door onafhankelijke vertrouwenspersonen. Zij hebben geheimhoudingsplicht en werken onafhankelijk van het bestuur. Het bestuur van Mores.online heeft geen kennis van de inhoud van de meldingen. Het bestuur is op geen enkele manier betrokken bij de afhandeling van de meldingen en heeft daar dan ook op geen enkele wijze invloed op. Het bestuur heeft ook geen toegang tot de registratie van de meldingen.

BESTUUR ST. LANDGOED FRAEYLEMABORG

In februari 2025 traden vier nieuwe bestuursleden aan als opvolgers van de in het najaar van 2024 opgestapte bestuurders. Het nu zes koppige bestuur benoemde vervolgens Henk Bakker tot voorzitter. Een paar maanden later volgde nog één verandering: Joan Steenberg, die sinds begin 2024 penningmeester was, kreeg een nieuwe fulltime baan die ze niet kon combineren met het bestuurswerk bij de Fraeylemaborg. In haar plaats is in september Janet Mooi aangetreden als penningmeester.

DAGELIJKS BESTUUR

Voorzitter:

Henk Bakker – o.a. voormalig gemeentesecretaris van de gemeente Groningen, oud-burgemeester van Bedum

Vicevoorzitter/secretaris

Anja Woortman – o.a. lid dagelijks bestuur Waterschap Hunze en Aa's en voormalig wethouder van de gemeente Midden-Groningen

Penningmeester

Tot september 2025: **Joan Steenbergen** – coördinator planning en control bij Lefier

Vanaf september 2025: **Janet Mooi** – directeur Kielzog

ALGEMEEN BESTUUR

Jan Folkerts – historicus gespecialiseerd in koloniale geschiedenis

Marieke van der Heide – architectuur- en stedenbouwkundighistoricus

Jan van den Broek (vertegenwoordiger Gerrit van Houtenstichting) – voorheen gemeentearchivaris en historicus bij Groninger Archieven

SCHEMA AAN- EN AFTREDEN BESTUURSLEDEN

NAAM	FUNCTIE	Jaar aantreden	Jaar aftreden
Jan van den Broek	Algemeen bestuurslid/vertegenwoordiger Gerrit van Houtenstichting	2019	2027
Joan Steenbergen	Penningmeester	2024	2025
Henk Bakker	Voorzitter	2025	2029
Anja Woortman	Vicevoorzitter/secretaris	2025	2033
Marieke van der Heide	Algemeen bestuurslid	2025	2033
Jan Folkerts	Algemeen bestuurslid	2025	2029
Janet Mooi	Penningmeester	2025	2033

BETROKKEN RECHTSPERSONEN

- Gerrit van Houten Stichting/Van Houten Stichting is eigenaar van de Fraylemaborg, het bijbehorende landgoed en de Van Houten collectie, waarvan een gedeelte in de borg te zien is.
- Stichting Landgoed Fraylemaborg is belast met beheer en exploitatie van het landgoed.
- Jan Menze van Diepen Stichting beheert een bijzondere kunstcollectie, die tentoongesteld wordt in de borg. Ook maken objecten uit de collectie regelmatig deel uit van exposities in het Koetshuis. De stichting ondersteunt in Leiden de leerstoel 'Chair of Asian art'.
- Stichting Van der Wyck-De Kempnaer beheert een bijzondere kunstcollectie, die tentoongesteld wordt in de borg. Ook maken objecten uit de collectie regelmatig deel uit van exposities in het Koetshuis. Ook financiert de stichting de leerstoel Historische Buitenplaatsen.
- Vereniging Vrienden van het Landgoed Fraylemaborg ondersteunt de Fraylemaborg in de breedste zin van het woord.

- Stichting De Olle Bongerd voert met cliënten onderhoudswerkzaamheden in het park uit en maakt houten speelobjecten (voor het Blotevoetenpad), tuinmeubilair en gebruiksartikelen die we verkopen in de museumwinkel.
- Grand café De Boerderij, uitbaters Merijn van Dijken en Aniek Busscher.

PARTNERS

Overheden en organisaties die het landgoed jaarlijks financieel steunen:

- Provincie Groningen
- Gemeente Midden-Groningen
- Gerrit van Houten Stichting/Van Houten Stichting
- Jan Menze van Diepen Stichting
- Stichting Van der Wyck - de Kempnaer
- Vereniging van Vrienden van het Landgoed Fraeylemaborg

Overheden en steuninstellingen waarmee het landgoed een intensieve relatie heeft:

- Erfgoed in Groningen
  - Zorgt voor scholing van medewerkers en vrijwilligers, organiseert platforms van museumdirecteuren, borgen, collecties en educatie.
- Stichting Kunst & Cultuur
  - Steunt bij educatie.
- Groninger Archieven
  - Beheert familiearchief landgoed
- Coöperatie Sterke Musea Groningen
  - Deze coöperatie adviseert musea, steunt bij fondswerving en bevordert intermuseale samenwerking
- Rijksuniversiteit Groningen
  - Leerstoel Historische Buitenplaatsen en Landgoederen van de Vereniging Particuliere Historische Buitenplaatsen
- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
  - Verstrekt onderhoudssubsidie en adviseert over monumentenzorg
- Marketing Groningen en Ontdek Midden-Groningen
  - Verzorgen veel publiciteit voor het landgoed.
- Museumkaart, Vriendenkaart en Rembrandtkaart
  - Verzorgen publiciteit over het landgoed.
- Nederlandse Kastelen Stichting
  - Coördineert samenwerking tussen de kastelen.
- SKBL - Stichting Kastelen, (historische) Buitenplaatsen en Landgoederen
- Stichting Dag van het Kasteel

Organisaties die samen met het landgoed evenementen en activiteiten organiseren:

- De Olle Bongerd
  - Organiseert samen met ons het Blote Voetenpad
- Kielzog
  - Samenwerking bij activiteiten en workshops
- Noordelijke brocanteurs
  - Organiseren brocante markt
- Lionsclub Skiramere Slochteren
  - Doet actief mee aan evenementen en organiseert evenementen op het landgoed
- Stichting Koetsentocht
  - Organiseert jaarlijks de Fraeylema Koetsentocht.
- Vereniging Vrienden van het Oude Fruit
  - Organiseert jaarlijks een entdag op Fraeylema.
- Groei en Bloei
  - Organiseert de tuinfair 'Groei en Bloei' op tweede Paasdag.
- Vereniging Krijgshistorie Vesting Bourtange.
  - Verzorgt eenmaal per jaar een 'Living History-evenement' op het landgoed
- Noorderlicht
  - Gezamenlijke expositie 'Van ons, voor morgen'
- De Slochter Molen Stichting
- Kerk van Slochteren
- Archeologisch Museum Hartenhof
- Erfgoed overleg onderwijs gemeente
- Geertsemaheerd, Slochteren
- Stichting Happen Stappen Klappen Slochteren
  - Organisatie 't Woldfestival

Organisaties die jaarlijks werken op het landgoed en/of op het landgoed onderwijs geven:

- Zorgboerderij Stichting de Olle Bongerd
  - Werkt met jongeren in het park
- AOC Terra Groningen
- Rijksuniversiteit Groningen, leergang historische buitenplaatsen
- Scouting Fraeylema
  - Heeft het club- gebouw op het landgoed.
  - Helpt bij activiteiten.
- Vobula
  - Organiseert regelmatig een landgoedkamp op het borgterrein. Leden pakken dan een onderhoudsklus in het groen aan.

BIJLAGE 1

Vereniging van Vrienden van het Landgoed Fraeylemaborg

Jaarverslag 2025

Inhoud

Leeswijzer	40
Inleiding	41
1. Bestuur	42
2. Leden en communicatie	43
3. Besteding donaties	45
4. Voorjaarsvergadering	46
5. Najaarsvergadering	49
Slot	51

Leeswijzer

Dit verslag bevat de belangrijkste en meest noodzakelijke gegevens die zijn vereist voor een jaarverslag van een vereniging. Als vereniging staan wij echter voor transparantie en openheid. Daarom vindt u op onze webpagina onderliggende stukken die mede de basis vormen van ons jaarverslag:

<https://fraeylemaborg.nl/over-ons/word-vriend/>

1. Beleidsplan Vereniging van Vrienden van Landgoed Fraeylemaborg 2025-2028.
2. Balans en resultatenrekening 2025 (nadat deze is vastgesteld door de ledenvergadering) en tot vaststelling hiervan de rekening over 2024.
3. Verslagen van Vriendenbijeenkomsten in 2025.

Inleiding

Het kalenderjaar 2025 was voor museaal Groningen niet een onverdeeld succes. De bezoekersaantallen waren over het algemeen teleurstellend en praktijkvoorbeelden van antwoorden op grote vraagstukken waar musea en landgoederen mee te maken hebben zijn op een hand te tellen. Moeten we dit beschouwen als een tussenjaar, of zien we een maatschappelijke trend?

Als Vriendenvereniging hebben we met afgeleide uitdagingen te maken, zoals de vraag hoe het ledenaantal op peil te houden, hoe zichtbaar te blijven en nog zichtbaarder te worden. In 2025 hebben we bijvoorbeeld door opschoning van het ledenbestand te maken gehad met een daling van het aantal leden. Daarnaast vragen steeds meer maatschappelijk betrokken instellingen en verenigingen publiekelijk om financiële steun. Zij doen dat ook steeds professioneler, evenals onze vereniging daartoe stappen heeft gezet.

De vraag hoe het beste in te spelen op maatschappelijke ontwikkelingen die het landgoed raken houdt ons als bestuur bezig. We zijn hierin zoekende. En wie niet zoekt door te dolen, maar dat *gericht en toekomstgericht* doet, staat niet stil! Ons jaarverslag getuigt hiervan.

2025 was voor onze Vriendenvereniging een 'investeringsjaar'. We hebben eindelijk een aantal eerder toegezegde bedragen uit 2024 kunnen overmaken en het landgoed een flinke impuls kunnen geven door de toekenning van nieuwe bedragen in 2025. Daarnaast hebben we geïnvesteerd in de organisatie van de Vereniging: een aangepaste huisstijl in overeenstemming met het Landgoed, de actualisatie van de website en de mogelijkheid tot digitale aanmelding en betaling. Achter de schermen werkten wij aan de ordening van het verenigingsarchief en de overbrenging daarvan naar een archiefinstelling. Al langer stond de actualisatie van de statuten op de 'wensenlijst' van het bestuur. Dat proces is in oktober herstart en zal in april 2026 worden afgerond. Verbredend hebben we kleinschalige evenementen georganiseerd, bijgedragen aan evenementen van gelieerde partijen en een eigen podcast uitgebracht.

Investeren en onderzoekend je weg vinden als vereniging is een proces dat zorgvuldigheid vraagt, soms lef, maar bovenal een solide basis. Daarom zijn we dankbaar voor de vele Vrienden die door hun lidmaatschap in 2025 opnieuw een ruimhartig bedrag bijeen brachten voor het landgoed. En dankbaarheid is op z'n plaats, omdat we als bestuur in de loop van het jaar weer *voltallig* ons vrijwilligerswerk met enthousiasme konden verrichten.

1. Bestuur

In 2025 hebben vijf bestuursvergaderingen plaatsgevonden. Daarnaast is tweemaal overleg gevoerd met een vertegenwoordiging van het landgoedbestuur. Naast de formele bestuursvergaderingen hebben informele gesprekken plaatsgevonden tussen vertegenwoordigingen van het bestuur en de directeur/conservator/medewerkers van Landgoed Fraeylemaborg. Deze gesprekken betroffen met name afstemming op het terrein van PR en communicatie en gezamenlijk georganiseerde activiteiten.

Vanwege de omvang van de taak van het bestuur is het streven zeven bestuursleden deel te laten uitmaken van het Vriendenbestuur.

Per 31 december 2025 is de samenstelling van en taakverdeling binnen het bestuur als volgt:

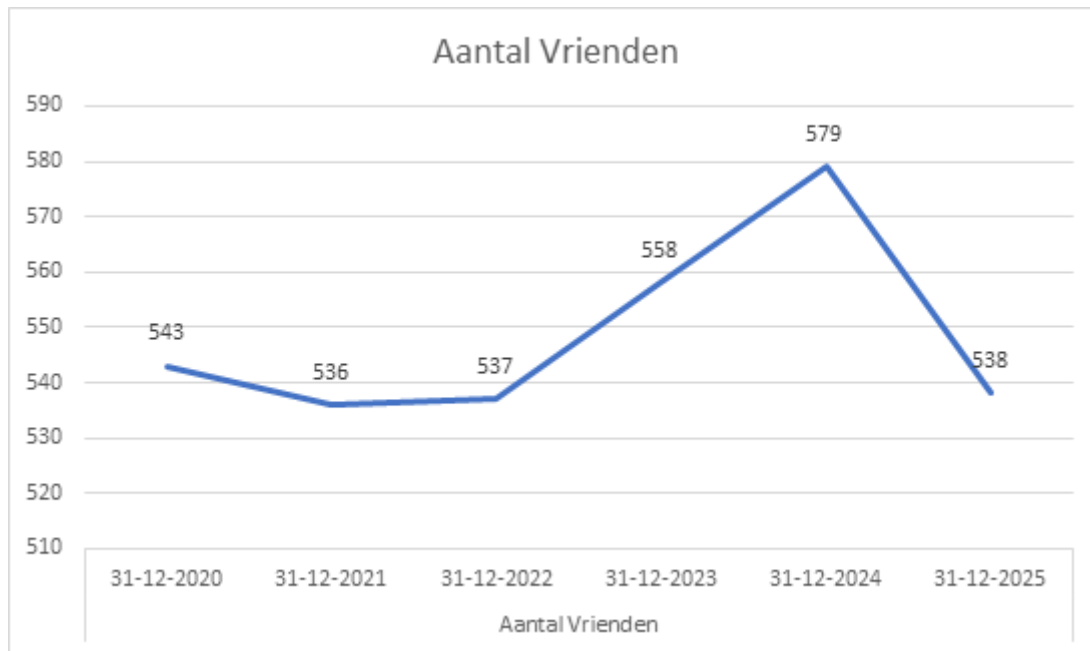
1. P. Kamminga (Peter), voorzitter
2. P. de Vries (Pia), secretaris
3. K. Reitsma (Koos), penningmeester
4. F. Sebens (Fekko), coördinator activiteiten
5. C. de Groot (Ciska), public relations en communicatie
6. J. Wieringa (Joyce), public relations en communicatie
7. N. Engels (Nettie), algemeen bestuurslid

Tijdens de najaarsbijeenkomst op 18 oktober 2025 is Nettie Engels benoemd tot algemeen bestuurslid. Zij voorziet in de vacature die in 2024 is ontstaan door het vertrek van Follie Homan. In april 2026 neemt Koos Reitsma afscheid als penningmeester, nadat hij de maximale zittingsduur van acht jaar heeft bereikt. Een kandidaat-opvolger heeft in 2025 kennis gemaakt met het bestuur. Deze kandidaat zal in de voorjaarsbijeenkomst van 2026 worden voorgedragen.

2. Leden en communicatie

In 2025 heeft het bestuur een marketing- en communicatieplan opgesteld met als doel het aantal Vrienden te laten groeien door middel van gerichte marketing- en communicatieactiviteiten. Ondanks deze inspanningen is er in 2025, mede door het opschonen van het Vriendenbestand, geen groei gerealiseerd. Het totaal aantal Vrienden is afgenomen met 41 en bedraagt 538 personen op 31-12-2025.

Dit betekent een daling van **7,1%** ten opzichte van het voorgaande jaar.

Dit jaar kregen onze communicatiemiddelen een nieuwe huisstijl, in lijn met het Landgoed. De vernieuwde uitstraling is zichtbaar in folders, posters, cadeaubonnen, banners, de digitale nieuwsbrief en de Vriendenpagina van de website.

In **2025** zijn de volgende activiteiten ondernomen om bestaande Vrienden aan de Vereniging te binden, nieuwe Vrienden te werven en de zichtbaarheid van de Vereniging te vergroten.

1. Het bestuur was aanwezig bij diverse publieksmomenten waarbij het Landgoed was opengesteld. In de Grote Zaal werd op een prominente plek met bezoekers gesproken over het belang van de Vriendenvereniging voor het Landgoed en over de voordelen van het Vriend-zijn. Voor extra zichtbaarheid is gebruikgemaakt van een banner in de nieuwe huisstijl.

2. De digitale nieuwsbrief VriendenNieuws is viermaal verstuurd aan Vrienden van wie een e-mailadres bekend is (van circa 51 Vrienden is geen e-mailadres beschikbaar). Gemiddeld werd de nieuwsbrief door ongeveer 66% van de ontvangers geopend. De editie van juni 2025 verscheen in de nieuwe huisstijl.

3. Op **18 januari** vond in de Grote Zaal van de Fraeylemaborg de eerste Gerrit van Houten-lezing plaats, getiteld *“Sam van Houten tegen de rest”*. De lezing werd verzorgd door

historicus Coen Brummer en mede mogelijk gemaakt door een donatie van de Vereniging van Vrienden. Onder de bezoekers bevond zich een groot aantal Vrienden.

4. Op **28 februari** vond een exclusieve rondleiding voor Vrienden plaats door de expositie *50-jaar Huwelijk* in de Fraeylemaborg, verzorgd door conservator Carien Kremer. Ongeveer 40 Vrienden namen hieraan deel.

5. Er werden twee Vriendenbijeenkomsten georganiseerd: op **12 april** (circa 50 aanwezigen) en op **18 oktober** (circa 50 aanwezigen). Voor deze bijeenkomsten waren tevens de besturen van de Gerrit van Houten Stichting, de Jan Menze van Diepenstichting en het Landgoedbestuur uitgenodigd. Naar aanleiding van de Vriendenbijeenkomst op **18 oktober** is een persbericht verstuurd dat brede media-aandacht kreeg.

6. In 2025 lanceerde Peter Kamminga, voorzitter van de Vriendenvereniging, drie podcasts (op **5 maart**, **10 april** en **31 mei**). Deze zijn te beluisteren via de [Vriendenpagina](#).

7. Op **29 april** ontvingen de Vrienden een uitnodiging voor de opening van de expositie *Glaskunst* van Barbara Nanning.

8. Op **24 mei** en **8 november** vonden bezoeken plaats aan het Gerrit van Houten-huis in Groningen. Hieraan namen respectievelijk 15 en 10 Vrienden deel.

9. Tijdens het 50-jarig jubileum van het Landgoed op **13 en 14 september** werd tevens het stripboek *Spoekie* gelanceerd. Dit boek was voor Vrienden gedurende deze dagen met korting verkrijgbaar.

10. Op **21 september** ontvingen de Vrienden een uitnodiging voor de opening van de expositie *“Van ons – voor morgen”*.

11. Op **11 oktober** werd voor Vrienden een rondleiding door de borg georganiseerd door conservator Carien Kremer, met speciale aandacht voor Jan Menze van Diepen. Negen Vrienden namen hieraan deel.

12. Ter ondersteuning van de werving hangt in de mededelingenkast op de parkeerplaats van het Landgoed een wervende poster voor het Vriend-zijn, opgemaakt in de nieuwe huisstijl.

13. Er zijn Vriendenfolders en cadeaubonnen gemaakt in de nieuwe huisstijl. Er zijn ca. 250 Vriendenfolders verspreid en ca. 4 cadeaubonnen online aangeschaft.

14. Gedurende het jaar is via social media gecommuniceerd over de activiteiten van de Vriendenvereniging. Tevens is de [Vriendenpagina](#) op de website aangepast aan de nieuwe huisstijl van het Landgoed en zodanig ingericht dat deze door het bestuur van de Vriendenvereniging zelfstandig kan worden beheerd.

3. Besteding donaties 2025

Toezeggingen 2025

Tijdens de ledenvergadering in het voorjaar zijn de volgende bedragen toegezegd:

1. € 4.500 Vernieuwen van de digitale tour in de borg.
2. € 5.500 Vervanging fysieke objecten op het landgoed ten behoeve van de nieuwe huisstijl.

Tijdens de ledenvergadering in het najaar zijn de volgende bedragen toegezegd:

3. € 900 Aanschaf van een elektrische heggenschaar.
4. € 7.921 Aanschaf van een maairobot + toebehoren t.b.v. het park.
5. € 5.823 Herstoffering klapstoelen Fraeylemaborg.

Met algemene instemming zijn deze bestedingen akkoord bevonden.

Betalingen 2025

Naast de toezeggingen in 2025 zijn in dit jaar de volgende betalingen verricht voor toezeggingen uit 2024:

1. € 3.841 Aanschaf drie parkbanken.
2. € 2.000 Historische kostuums voor volwassenen en kinderen.
3. € 6.500 Actualisatie introductiefilm.
4. € 11.000 Ontwikkeling en publicatie stripboek.

Toezeggingen vóór 2025 waarvoor nog geen factuur is ontvangen (stand 31-12-2025):

1. € 6.000 Bijdrage educatieve bijlage stripboek

4. Voorjaarsbijeenkomst 12 april 2025

Aantal aanwezigen: ca. 50

4.1 Algemene en bestuurszaken

Koos Reitsma: onze voorzitter, Peter Kamminga, heeft zijn termijn van 4 jaar er opzitten en heeft aangegeven dat hij nog graag door wil gaan en daarmee willen wij u vragen of u ermee kunt instemmen dat onze zeer gewaardeerde voorzitter voor een nieuwe termijn van 4 jaar benoemd wordt tot voorzitter van de Vereniging van Vrienden.

De vergadering gaat akkoord en dit wordt met applaus ontvangen.

4.2 Financiën

De penningmeester, Koos Reitsma, geeft een toelichting op het financieel jaarverslag 2024. Het is weer een positief jaar geweest met dank aan alle donaties van de Vrienden, wat varieert van € 25 tot 2 nieuwe levenVrienden erbij van € 500. Speciaal even te benoemen, vorig jaar zijn er 2 Vrienden geweest die graag een extra donatie wilden doen zodat er weer wat bomen geplant kunnen worden. De komende jaren gaat het positief resultaat naar beneden, dit heeft te maken met dingen die nog gaan gebeuren. Op dit moment staat er nog veel geld op de spaarrekening, doordat in overleg met het landgoedbestuur de gelden een paar keer zijn uitgesteld omdat de besteding werd gewijzigd.

Nog te ontvangen contributie: aan het eind van het jaar wordt doorgegeven hoeveel nieuwe Vrienden aan de kassa hebben betaald, dit geld wordt dan in januari door het landgoed overgemaakt naar de Vereniging van Vrienden.

In de afgelopen jaren hebben we een aantal bestedingen toegezegd waarvan die uitgaven nog gedaan moeten worden bijvoorbeeld introductiefilm, stripboek ed. deze bedragen worden nog uitbetaald.

Als al deze bedragen van de bankrekening afgaan dan blijft er nog iets van € 10.000 over, daar zit dan wel ruimte in voor nieuwe bestedingen.

Het is 1 of 2 jaar geleden afgesproken dat het prettiger is om in de najaarsvergadering de bestedingen met elkaar te bespreken want dan hebben we een goed beeld wat de inkomsten in dat kalenderjaar zijn.

In ons vorig overleg met het landgoedbestuur is naar voren gekomen of het toch mogelijk is dat we in deze vergadering een bestemming kiezen omdat er enige urgentie is met betrekking tot:

1. Dat het landgoed dit jaar 50 jaar een museale bestemming heeft en dat daarin rondom de zomermaanden heel veel aandacht aan wordt besteed en dat het voor de representatie van het landgoed heel goed en mooi zou zijn dat zaken die daarin urgent zijn kunnen worden gerealiseerd voordat alle festiviteiten plaats vinden.

2. Daar is in het bestuur al over gesproken. Met de stand van zaken van dit kalenderjaar zien we tot nu toe al een heel positief beeld en dat geeft ook wel wat vertrouwen om toch voor een keer een uitzondering te maken. Het is daarom zinvol dat Liefke het eerst gaat toelichten en we het daarna met elkaar kunnen bespreken.

Voorzitter: terugkomend op de toelichting van de directeur van het landgoed en de urgentie die zich voordoet;

1. De audiotour is volgens ons echt aan vernieuwing toe, daar moeten kosten voor gemaakt worden en de vraag is of wij, vanwege de urgentie om het in september gereed te hebben, daar nu mee zouden kunnen instemmen om daar een bijdrage aan te leveren.

2. Het updaten en doorvoeren van de vernieuwing van de huisstijl. Dat betekent ook dat fysieke elementen in het park met name de borden en een representatieve uitdrukking van de interieurbeschrijvingen in de borg vernieuwd moeten worden. Het verzoek is of wij aan die elementen ook zouden willen bijdragen. Het geheel van die bijdragen zou dan uitkomen op € 10.000. Met de bijdragen die tot nu toe binnen zijn hebben we die ruimte wel om dat al te besteden.

De vraag aan de leden is of zij met deze twee verzoeken zou kunnen instemmen. Er wordt met applaus door de vergadering ingestemd met deze verzoeken voor besteding van de gelden.

Kascommissie

Kascommissielid mevrouw Maaïke Drok geeft, namens dhr. Gorens, mondeling verslag van de controlebevindingen ten huize van de penningmeester. Alle stukken waren voor de kascontrole al opgestuurd door de penningmeester. Er is gekeken of de eindsaldi 2023 aansluiten met beginsaldi 2024 en of ze overeenkomen met de dagafschriften. Wij hebben vastgesteld dat de penningmeester de boekhouding keurig op orde heeft en de financiële zaken goed heeft beheerd. Op grond van onze bevindingen stellen wij de leden voor om de penningmeester en het bestuur décharge te verlenen. Dit voorstel wordt met applaus aangenomen.

4.3 Uitschrijven Vrienden

Op de ledenlijst staan een aantal Vrienden die al enkele jaren hun bijdrage niet hebben betaald en ook niet gereageerd hebben op de herinneringen of zich afgemeld hebben. De penningmeester vraagt of de vergadering akkoord kan gaan met het uitschrijven van deze leden. De leden gaan akkoord.

4.4 Actuele ontwikkelingen op en rondom het Landgoed door Liefke Knol

Dhr. Henk Bakker stelt zich voor, hij is sinds een half jaar voorzitter van het bestuur van de Stichting Fraeylemaborg. Hij heeft al een aantal mensen eerder ontmoet en dat zal de komende tijd alleen nog maar toenemen.

Toelichting op de ontwikkelingen door de directeur: Liefke Knol.

Plan van Hulten

Van heel lang geleden is er al geld gereserveerd voor de restauratie van het park naar de historische belijningen gebaseerd op de kaart van Van Hulten. Daar is een heel groot en ingrijpend plan voor gemaakt. De Vrienden hebben hier lang geleden al geld voor toegezegd.

We hebben in die procedure al een aantal keren pech gehad. Eigenlijk is het nog niet helemaal afgerond. Kortom, het is een hoop gedoe en we hebben nog steeds geen duidelijkheid over die grote subsidie die we van de Provincie zouden kunnen krijgen. Het positieve is dat we dus al een aantal toezeggingen hadden o.a. van de Vrienden en dat we, nadat de aanvraag gedaan was, wel mochten beginnen. Dit is gebeurd, zodat de Vrienden en de andere subsidiegevers kunnen zien dat hun geld nu toch wordt besteed.

Stripboek:

De bewerking van het stripboek is in volle gang. De stijl ligt in lijn met de introductiefilm. We willen heel graag op basis van het stripboek een speurtocht door de borg hebben, daarnaast werken we aan een lesprogramma voor op de scholen.

Schommel:

We waren zeer verheugd om te horen dat alle materialen voor de schommel aanwezig waren en dat de aannemer klaar was om het in de grond te zetten. We hadden ons niet gerealiseerd dat we daar niet alleen een vergunning voor moeten hebben maar dat ook de Rijksdienst voor cultureel erfgoed daar iets van moet vinden. Kortom het laat toch nog een aantal maanden op zich wachten.

Historische kostuums:

Annet is er op dit moment druk mee bezig om dat voor elkaar te krijgen. Ter vervanging van een deel van de kostuums worden verschillende leveranciers benaderd, het is een zorgvuldig proces. Voor Annet komt er bijvoorbeeld een mooi historisch kostuum.

Licht op Fraeylema:

Het was een heel mooi evenement. Er zijn heel veel bezoekers geweest. De Vrienden hebben geld beschikbaar gesteld voor het uitlichten van de borg en het kunstwerk wat erbij hoort. Het kunstwerk wordt nu nog verder aangepast waardoor het niet alleen in het water te gebruiken is maar ook op het grasveld, in de bomen etc.

4.5 Lezing na de pauze

Dhr. Jochem Abbes verzorgt de lezing: De familie Van der Hoop en het Réveil in Groningen. Als bestuurders en landgoedeigenaren hebben verschillende telgen van de familie Van der Hoop van Slochteren een rol van betekenis gespeeld in de regionale en landelijke geschiedenis. Minder bekend is de plaats die de familie inneemt in de religieuze opwekkingsbeweging in de Hervormde Kerk van de 19 e eeuw die bekend staat als het Réveil (plm. 1815-1865). Ook Abraham Johan van der Hoop (1775-1826) was door de opwekkingsbeweging geraakt en stond aan het begin van een lange traditie van kerkelijke betrokkenheid van zijn nazaten. Zoon (en opvolger) Evert Jan (1809-1852) volgde zijn vader daarin, terwijl zijn zuster Elisabeth (1807-1879) was getrouwd met de bekende Réveil-voorman Guillaume Groen van Prinsterer. Historicus Jochem Abbes neemt ons mee in de geschiedenis van het vroege Réveil in de provincie Groningen en de plaats van de familie Van der Hoop daarin.

5. Najaarsbijeenkomst 18 oktober 2025

Aantal aanwezigen: ca. 50

5.1 Algemeen en bestuurszaken

In verband met het vertrek van de heer Follie Homan was er een vacature binnen het bestuur. Het bestuur heeft inmiddels kennisgemaakt met mevrouw Nettie Engels uit Hellum, die positief heeft gereageerd op onze oproep. Vanwege een reeds lang geplande reis naar Zwitserland kon mevrouw Engels niet persoonlijk aanwezig zijn, maar zij stelt zich graag via een korte film aan u voor. Na het bekijken van de introductiefilm stemt de vergadering met applaus in met haar benoeming tot bestuurslid.

5.2 Actuele ontwikkelingen op en rondom het Landgoed

Toelichting op de ontwikkelingen door de directeur: Liefke Knol.

De Schommel:

Het plan om de schommel te reconstrueren bleek niet haalbaar vanwege hoge certificeringskosten en complexe vergunningsvereisten. Het ontwerp kon niet naar wens worden uitgevoerd en het risico op toekomstige kosten was te groot. Daarom is besloten het project niet door te zetten. Wij begrijpen dat dit teleurstellend is en bieden onze excuses aan voor de ontstane verwachtingen.

Plan Van Hulten:

De restauratie van het park verloopt voorspoedig. De middenas is vernieuwd en er zijn nieuwe bomen geplant. In de Boslaan wordt nog gewerkt in samenwerking met de Gemeente. De beschoeiing is, op de faunatrapjes na, afgerond. Wij bedanken de Vrienden voor hun financiële bijdrage.

Nieuwe huisstijl:

De nieuwe bezoekersgids, mede mogelijk gemaakt door de Vrienden, is gepresenteerd. Deze is modern, overzichtelijk en zal ook in het Duits en Engels beschikbaar zijn. Bewegwijzering en plattegronden in het park worden aangepast aan de nieuwe huisstijl. De audiotour is vernieuwd en eveneens in meerdere talen beschikbaar.

Het stripboek:

Tijdens de jubileumreceptie is het eerste exemplaar in ontvangst genomen door dhr. René Paas, Commissaris van de Koning, de volgende dag waren de makers, Margriet Westerhof en Christa Moesker aanwezig om toelichting te geven. Naar aanleiding van het stripboek is een populaire speurtocht voor kinderen ontwikkeld. Er wordt gewerkt aan een educatief programma en een lesbrief op scholen hier wordt nog extra financiële steun voor gezocht. Het stripboek is verkrijgbaar voor € 12,50 in de winkel en online.

5.3 Vaststellen doel(en) vriendengelden 2025

Het Landgoedbestuur stelt voor om het niet bestede bedrag uit 2024 te gebruiken voor het herstofferen van 55 klapstoelen. Dit is duurzaam en zal lokaal uitgevoerd worden. Een stoel is reeds als voorbeeld gestoffeerd en tijdens de vergadering getoond. De totale kosten bedragen € 5.823. De vergadering stemt unaniem in met deze besteding.

Het Landgoed viert dit jaar haar 50-jarig jubileum als museum. Ter gelegenheid hiervan heeft het bestuur een cadeau voorbereid voor het Landgoedbestuur. Oorspronkelijk was het de bedoeling dit tijdens de receptie in september te overhandigen, maar wij hebben ervoor gekozen dit moment te verplaatsen naar deze vergadering. De cadeaubon wordt door de voorzitter aan directeur Liefke Knol overhandigt.

Het cadeau bestaat uit 2 onderdelen:

1. Een cadeaubon ter waarde van € 900 voor de aanschaf van een duurzame elektrische heggenschaar.
2. Daarnaast heeft het bestuur, in het kader van het jubileumjaar, voorgesteld om een extra investering te doen. Het voorstel betreft de aanschaf van een robotmaaier, een investering die de benodigde uren vermindert, geluidsoverlast beperkt en al langere tijd gewenst is. Voor deze robotmaaier is een offerte van € 8.000 ontvangen.

Het bestuur stelt voor om deze uitgave namens de Vrienden te doen. De vergadering stemt hiermee in.

5.4 Lezing na de pauze

Afiena van IJken (1981) is sinds 1 augustus 2021 directeur van Museum Menkemaborg in Uithuizen. Zij was in de periode 2015-2021 conservator bij het Stedelijk Museum Vianen en werkte eerder voor Tassenmuseum Hendrikje in Amsterdam en Museum Martena in Franeker. Tijdens haar lezing nam mevrouw Van IJken de aanwezigen mee door zeven eeuwen geschiedenis van het kasteel op de Groningse klei. Ze vertelde onder andere over de Groningse Barok, een unieke bedconstructie die niet bedoeld was om in te slapen, bezoekersgroei, de rozentunnel en de achtergrond van een bijzondere oorlogsfoto.

Slot

Het bestuur bedankt de personeelsleden en vrijwilligers van het landgoed voor hun steun en medewerking in het afgelopen jaar. Ook Scouting Fraeylema wordt bedankt voor de prima verzorgde catering tijdens onze Vriendenbijeenkomsten.

Tot slot dank aan alle leden, die in woord en daad bijdragen aan 'ons' fantastische en unieke landgoed.

Namens het bestuur,

Peter Kamminga
voorzitter

Februari 2026

BIJLAGE 2 JAARREKENING STICHTING LANDGOED FRAEYLEMABORG

*Hoofdweg 30
9621 AL Slochteren*

KvK 41009675

JAARREKENING 2025

DATUM: 29 mei 2026

INHOUDSOPGAVE

	Pagina
Bestuursverslag	
Balans per 31 december 2025	3
Staat van baten en lasten 2025	5
Grondslagen waardering en resultaatbepaling	6
Toelichting op de balans per 31 december 2025	8
Toelichting op de staat van baten en lasten 2025	14
Verantwoording Wet Normering Topinkomens	20
Accountantsverklaring	21

BALANS per 31 december 2025
(voor verwerking van het resultaat)

	<u>31-12-2025</u>		<u>31-12-2024</u>
ACTIVA			
VASTE ACTIVA			
Materiële vaste activa			
	(1)		
Gebouwen en terreinen	33.517		38.617
Inventaris	<u>147.714</u>		<u>94.193</u>
		181.231	132.810
VLOTTENDE ACTIVA			
Voorraden			
	(2)		
Vorderingen	(3)		
Handelsdebiteuren	173.300		60.674
Projectdebiteuren	0		40.206
Projecten	-383.470		-345.984
Belastingen, premies sociale verzekeringen	50.562		21.016
Overlopende activa	<u>18.183</u>		<u>64.301</u>
		-141.426	-159.787
Liquide middelen	(4)		
		<u>431.074</u>	<u>465.250</u>
		<u><u>482.820</u></u>	<u><u>454.292</u></u>

	<u>31-12-2025</u>		<u>31-12-2024</u>
PASSIVA			
EIGEN VERMOGEN			
	(5)		
Algemene reserve	76.117		55.737
Bestemde reserve	0		0
Reserve theaterkosten	0		0
Onverdeeld resultaat	<u>16.849</u>		<u>20.380</u>
		92.966	76.117
LANGLOPENDE LENINGEN			
	(6)		
Leningen		219.820	237.480
KORTLOPENDE SCHULDEN			
	(7)		
Crediteuren	26.788		28.511
Belastingen en premies sociale verzekeringen	14.475		5.126
Overige schulden en overlopende passiva	<u>128.771</u>		<u>107.058</u>
		170.034	140.695
		<u>482.820</u>	<u>454.292</u>
		0	

Staat van baten en lasten

		2025	begroting 2025	2024
BATEN	(8)			
Museale baten en bosspark		128.335	161.750	239.707
Opbrengsten gebouwen/terreinen		75.405	62.450	69.307
Vaste subsidies		432.389	445.743	380.713
Incidentele subsidies		87.129	84.920	85.029
Overige baten		15.127	3.750	3.664
totaal		738.386	758.613	778.420
LASTEN	(9)			
Personeelskosten		327.324	303.689	304.502
Vrijwilligers		12.093	12.000	11.747
Huisvestingskosten		80.416	52.159	60.341
Organisatiekosten		45.653	45.785	43.498
Onderhoudskosten		123.496	109.664	103.385
Museale kosten		99.664	90.886	200.739
Afschrijvingen		22.891	23.500	23.458
Diverse lasten		10.000	18.600	10.370
totaal		721.536	656.283	758.040
Exploitatieresultaat		16.849	102.330	20.380
(Afgesloten) projecten				
Baten			0	
Eigen bijdrage			103.000	
Lasten			0	
Balansmutatie onderhanden projecten			0	
Projectresultaat		0	103.000	0
Exploitatieresultaat totaal		16.849	-670	20.380

GRONDSLAGEN VOOR WAARDERING EN RESULTAATBEPALING

Algemeen

Activiteiten

De activiteiten van Stichting Landgoed Fraeylemaborg, statutair gevestigd te Slochteren, Hoofdweg 30, 9621 AL, bestaan uit het exploiteren van een landgoed en museum.
Nummer Kamer van Koophandel:

41.009.675

Algemene grondbeginselen voor de opstelling van de jaarrekening

De jaarrekening is opgesteld volgens de bepalingen van Rijk C1 Kleine organisaties-zonder-winststreven. De jaarrekening is opgemaakt op basis van historische kostprijs. De waardering van activa en passiva geschiedt, voor zover niet anders is vermeld, tegen nominale waarde. Winsten worden toegerekend aan de periode waarin ze zijn gerealiseerd, verliezen worden verantwoord in het jaar waarin ze voorzienbaar zijn.

Personeelsleden

Bij de stichting waren in 2025 8 (parttime) medewerkers in dienst. De overige medewerkers waren niet in loondienst.

Grondbeginselen voor de waardering van activa en passiva

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd op verkrijgingsprijs, verminderd met de cumulatieve afschrijvingen en indien van toepassing met bijzondere waardeverminderingen. De afschrijvingen worden gewaardeerd op de geschatte economische levensduur en worden berekend op basis van een vast percentage van de verkrijgingsprijs, rekening houdend met een eventuele residuwaarde. Er wordt afgeschreven vanaf het moment van ingebruikneming. Op terreinen wordt niet afgeschreven. De gebouwen en terreinen zijn eigendom van de Gerrit van Houten Stichting.

Voorraden

Voorraden handelsgoederen worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs of lagere netto-opbrengstwaarde. Deze lagere netto-opbrengstwaarde wordt bepaald door individuele beoordeling van de voorraden.

Vorderingen en overlopende activa

De vorderingen worden bij eerste verwerking opgenomen tegen de reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. De reële waarde en de geamortiseerde kostprijs zijn gelijk aan de nominale waarde. Noodzakelijk geachte voorzieningen voor het risico van oninbaarheid worden in mindering gebracht. Deze voorzieningen worden bepaald op basis van individuele beoordeling van de vorderingen.

Liquide middelen

De liquide middelen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde. Indien middelen niet ter vrije beschikking staan, dan wordt hiermee bij de waardering rekening gehouden.

Voorzieningen

Een voorziening wordt gevormd voor verplichtingen waarvan het waarschijnlijk is dat zij zullen moeten worden afgewikkeld en waarvan de omvang redelijkerwijs is in te schatten. De omvang van de voorziening wordt bepaald door de beste schatting van de bedragen die noodzakelijk zijn om de desbetreffende verplichtingen en verliezen per balansdatum af te wikkelen. Voorzieningen worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Schulden

Schulden worden gewaardeerd tegen nominale waarde tenzij anders is bepaald.

Grondslagen voor resultaatbepaling

Algemeen

Het resultaat wordt bepaald als het verschil tussen de opbrengstwaarde van de geleverde prestaties en verrichte diensten enerzijds, en anderzijds de kosten en andere lasten van het jaar, gewaardeerd tegen historische kostprijzen.

Resultaatbepaling

Het resultaat wordt bepaald als het verschil tussen de baten en de kosten en andere lasten van het verslagjaar met inachtneming van de hiervoor vermelde waarderingsgrondslagen. Winsten zijn verantwoord in het jaar waarin de goederen zijn geleverd c.q. de diensten zijn verricht, verliezen welke hun oorsprong vinden in het boekjaar zijn in aanmerking genomen zodra deze voorzienbaar zijn.

Baten

Onder baten wordt verstaan de opbrengst van de in het verslagjaar geleverde goederen en verleende diensten onder aftrek van de kortingen en de over de omzet geheven belastingen.

Afschrijvingen

De afschrijvingen op de materiële vaste activa zijn berekend door middel van vaste percentages van de aanschaffingswaarde, op basis van de verwachte economische levensduur. Boekwinsten en -verliezen bij verkoop van materiële vaste activa zijn begrepen onder de afschrijvingen, boekwinsten echter alleen voor zover deze niet in mindering zijn gebracht op de vervangende investeringen.

TOELICHTING OP DE BALANS PER 31 DECEMBER 2025

ACTIVA

VASTE ACTIVA

1. Materiële vaste activa

	gebouwen en terreinen	inventaris	totaal
<i>Boekwaarde 1-1-2025</i>			
Aanschafwaarde	94.700	185.783	280.482
Cumulatieve afschrijving	<u>56.083</u>	<u>91.590</u>	<u>147.673</u>
	38.617	94.193	132.810
<i>Mutaties 2025</i>			
Afschrijving 2025	5.100	17.791	22.891
Investerings 2025		71.312	71.312
<i>Boekwaarde 31-12-2025</i>			
Aanschafwaarde	94.700	257.095	351.794
Cumulatieve afschrijving	<u>61.183</u>	<u>109.381</u>	<u>170.564</u>
	<u>33.517</u>	<u>147.714</u>	<u>181.231</u>
<i>Afschrijvingspercentages</i>			
			%
gebouwen en terreinen			10
inventaris			10

VLOTTENDE ACTIVA

2. Voorraden

	31-12-2025	31-12-2024
<i>Handelsgoederen</i>	11.941	16.019

De voorraden worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs dan wel lagere netto-opbrengstwaarde, voor zover nodig onder aftrek van een voorziening voor incourantheid.

3. Vorderingen

				31-12-2025	31-12-2024	
<i>Handelsdebiteuren</i>				173.300	60.674	
<i>Projectdebiteuren</i>				0	40.206	
<i>Projecten</i>						
2024	stand	uitgaven	bijdragen	eigen	stand	
	1-1-2024	2024	2024	bijdrage	31-12-2024	
Presentatie collectie	-292.527	0		0	-292.527	
Van Hulten	-57.763	4.306	0	0	-53.457	
Expositiepaviljoen	0	0		0	0	
	-350.290	4.306	0	0	-345.984	
2025	stand	uitgaven	bijdragen	eigen	stand	
	1-1-2025	2025	2025	bijdrage	31-12-2025	
Presentatie collectie	-292.527	34.473	10.000	0	-268.055	
Van Hulten	-53.457	220.427	282.386	0	-115.416	
	-345.984	254.900	292.386	0	-383.470	

	31-12-2025	31-12-2024
<i>Belastingen</i>		
Omzetbelasting	<u>50.562</u>	<u>21.016</u>
<i>Overlopende activa</i>		
Vooruitbetaalde kosten	16.696	18.469
Diversen	<u>1.488</u>	<u>45.832</u>
	<u>18.183</u>	<u>64.301</u>
4. Liquide middelen	31-12-2025	31-12-2024
Bank NL36 RABO 0359412343	12.607	32.014
Bank NL58 RABO 3150795109	419.308	432.547
Kas	188	989
Gelden onderweg	<u>-1.029</u>	<u>-300</u>
	<u>431.074</u>	<u>465.250</u>

PASSIVA

5. EIGEN VERMOGEN

	2025	2024
<i>Algemene reserve</i>		
Stand 1 januari	55.737	57.077
Resultaatbestemming vorig boekjaar	20.380	-16.340
mutatie bestemde reserve		15.000
Stand 31 december	<u>76.117</u>	<u>55.737</u>
<i>Bestemde reserve</i>		
Stand 1 januari	0	15.000
Mutatie		-15.000
Stand 31 december	<u>0</u>	<u>0</u>

Dit betreft de reserve Vrienden van Landgoed Fraylemaborg.

In overleg met de stichting vrienden Landgoed Fraylemaborg is de reserve opgeheven en toegevoegd aan de algemene reserve.

Reserve Theaterkosten

Stand 1 januari	0	12.277
Dotatie	0	0
Vrijval	0	12.277
Stand 31 december	<u>0</u>	<u>0</u>

Per 1 januari 2019 heeft de Stichting Activiteitencommissie Fraylemaborg zichzelf opgeheven.

Het batig saldo van de Stichting is aan de Stichting Landgoed Fraylemaborg overgeheveld.

De gelden dienen gebruikt te worden voor toekomstige theaterproducties

Onverdeeld resultaat

Stand 1 januari	20.380	-16.340
Resultaatbestemming vorig boekjaar	-20.380	16.340
Resultaat boekjaar	16.849	20.380
Stand 31 december	<u>16.849</u>	<u>20.380</u>

6. LANGLOPENDE SCHULDEN

Leningen

Lening 1 Fonds Nieuwe Doen
Lening 2 Fonds Nieuwe Doen

	31-12-2025	31-12-2024
	90.119	97.472
	<u>129.701</u>	<u>140.009</u>
	<u>219.820</u>	<u>237.480</u>

Ter financiering van de restauratie en verduurzaming van de borg heeft de stichting van Stichting Fonds Leefbaarheid, Zorg en Energie Groningen (Fonds Nieuwe Doen) een tweetal annuïtaire leningen gekregen. De looptijd van deze leningen bedraagt 15 jaar. Het rentepercentage bedraagt 4,2%. De eerste 6 maanden van de leningen waren aflossingsvrij. Het maandelijks te betalen bedrag betreft € 946,07 respectievelijk € 1.358,95. Aantal resterende termijnen bedraagt 129 (per 1-1-2026). Van het restant van de leningen per 31 december 2025 heeft een bedrag van € 65.914 respectievelijk € 94.679 een looptijd van langer dan vijf jaar.

7. KORTLOPENDE SCHULDEN

Crediteuren

Crediteuren

	31-12-2025	31-12-2024
	<u>26.787</u>	<u>28.511</u>

Belastingen en premies sociale verzekeringen

Loonheffing

	<u>14.475</u>	<u>5.126</u>
--	---------------	--------------

Overige schulden en overlopende passiva

Reservering vakantietoelage
Reservering vakantiedagen
Accountantskosten
Netto loon
Afrekening Coronamaatregelen (TVL/NOW)
Nog te betalen kosten Fuggerei
Diversen

	17.939	10.400
	35.924	35.924
	6.000	6.000
	10.496	10.495
	0	0
	0	0
	<u>58.413</u>	<u>44.240</u>
	<u>128.772</u>	<u>107.058</u>

NIET IN DE BALANS OPGENOMEN VERPLICHTINGEN

Niet verwerkte verplichtingen

Bruikleen

De bruikleenen staan geregistreerd in het bruikleenregister. De beheerovereenkomst met de Gerrit van Houten Stichting regelt de wijze waarop Stichting landgoed Fraeylemaborg omgaat met het landgoed en de collecties die eigendom zijn van de Gerrit van Houten Stichting. Daarnaast is een bruikleenovereenkomst zonder vergoeding gesloten met de Gemeente Midden-Groningen inzake een parkeervoorziening.

Beheer en onderhoud

Het beheer en onderhoud wordt uitgevoerd volgens een meerjarenonderhoudsplan, dat is opgesteld voor alle onderdelen van het landgoed. Jaarlijks vindt controle van de Monumentenwacht plaats op de actuele stand van het onderhoud. Deze gegevens resulteren samen met het onderhoudsplan in onderhoudsuitvoeringopdrachten.

Meerjarige financiële verplichtingen

Huurverplichting onroerende zaken

De stichting is m.i.v. 1 januari 2025 een nieuwe verhuurovereenkomst aangegaan inzake de verhuur van restaurant De Boerderij (looptijd t/m 2030, daarna verlenging met telkens 5 jaar.

TOELICHTING OP DE STAAT VAN BATEN EN LASTEN

	2025	begroting 2025	2024
Museale baten en bospark			
Entreegelden	66.948	62.000	61.189
Kerst	0	-	0
Pinksteren	7.850	9.000	10.496
Groei en bloei	12.042	10.000	10.673
Kunstmarkt	2.450	1.500	2.366
Brocante Fair	11.757	10.000	23.276
Blote voetenpad	5.538	5.000	8.529
Theateropbrengsten	7.500	-	7.921
Winkel omzet	38.540	38.000	39.658
Inkoopwaarde winkel	-26.622	-20.000	-18.170
Kleine evenementen rondleiding/gidsen	719	5.500	2.438
Licht op Fraeylemaborg	1.614	750	1.169
Wold festival	0	40.000	88.942
Wold festival	0		1.221
totaal	128.335	161.750	239.707
Opbrengsten gebouwen/terreinen			
Huur Schathuis	47.826	50.000	51.228
Zaalhuur	23.707	11.000	15.303
Terreinen	3.872	1.450	2.776
totaal	75.405	62.450	69.307
Vaste subsidies			
Gem. Midden-Gr/Slochteren	92.264	86.143	87.213
Provincie Groningen	225.000	225.000	202.000
Gerrit van Houten Stichting	40.000	40.000	37.500
Jan Menze van Diepen Stichting	20.000	20.000	20.000
Van der Wijk de Kempenaer Stichting	20.289	17.500	17.500
Vrienden Fraeylemaborg	34.836	57.000	16.500
Bedrijfsdonaties	0	100	0
totaal	432.389	445.743	380.713
Incidentele subsidies			
Onderhoudsbijdragen borg	10.205	10.205	10.205
Onderhoudsbijdragen boerderij	3.690	3.690	3.690
Onderhoudsbijdragen koetshuis	1.743	1.743	1.743
Onderhoudsbijdragen oranjerie	733	733	733
Onderhoudsbijdragen voorhof	757	757	757
Onderhoudsbijdragen park	32.248	33.139	32.248
Min. Van EZ, landbouw en Innovatie	10.153	10.153	10.153
Natuursubsidie	3.100	-	1.000
Bijdrage cultuurcoach	24.500	24.500	24.500
Bijdrage meerkosten provincie Groningen	0	0	0
totaal	87.129	84.920	85.029

	2025	begroting 2025	2024
Overige baten			
Giften	7.017	250	2.043
Bijdragen bomenplan	1.350	-	750
Rente	6.760	3.500	0
Overige baten	0	-	871
totaal	15.127	3.750	3.664
TOTALE BATEN	738.386	758.613	778.420
9. LASTEN			
Personeelskosten			
Hoofd interne dienst	103.534	99.344	107.520
Management	57.951	63.305	54.128
Management ondersteuning	46.176	51.745	39.450
Conservator	51.128	58.616	49.001
Educatiemedewerker	36.455	39.707	33.180
Onderhoudsmedewerkers	52.075	59.322	51.370
Museum-assistenten	-133	-	-18
Arbozaken/cursussen	1.716	3.000	220
Stagiaires	0	1.000	0
Reis- en verblijfkosten	0	-	46
Overige personeelskosten	3.422	5.150	16.831
Uitkering ziekteverzuimverzekering	0	-	1.479
Doorberekend naar BRIM	-25.000	-35.000	-23.185
Doorberekend naar projecten	0	-42.500	-25.520
totaal	327.324	303.689	304.502
Vrijwilligers			
Reiskosten	5.103	5.000	5.116
Overige kosten	6.990	7.000	6.631
totaal	12.093	12.000	11.747
Huisvestingskosten			
Energie	28.816	25.750	25.212
Water	457	309	323
Verzekeringen	22.633	20.600	25.050
Belastingen	4.970	3.000	6.459
Onderhoudsabonnementen	3.090	2.500	2.398
Overige huisvestingskosten	20.450	-	898
totaal	80.416	52.159	60.341

	2025	begroting 2025	2024
Organisatiekosten			
Winkelkosten	1.900	1.030	938
Coronamaatregelen	0	-	0
Telefoon	2.080	3.000	2.139
Huishoudelijke kosten	11.087	9.500	9.395
Kantoorbenodigdheden	811	1.000	913
Porti	15	250	309
Contributies/abonnementen	6.853	6.000	7.820
Bestuurskosten	995	4.120	1.934
Representatie	0	-	0
Rente en Bankkosten	2.371	2.000	1.775
Verstreckte bedrijfsdonaties	618	250	520
Administratie- en accountantskosten	15.495	14.000	14.876
Automatisering	3.428	4.120	2.870
Overige organisatiekosten	0	515	9
totaal	45.653	45.785	43.498
Onderhoudskosten			
Borg	12.757	12.500	9.466
Koetshuis	2.650	6.082	1.983
Schathuis/boerderij	9.574	5.000	8.092
Werkschuur	95	250	256
Terrein/bos/park	51.153	35.000	40.677
Personeelskosten park	25.000	25.000	23.185
Oranjerie	1.210	10.000	79
Voorhof	0	515	0
Inbraak en brandpreventie	18.014	10.300	13.792
Interieur borg	0	2.060	0
Overige bouwkundige objecten	1.120	927	4.501
Gereedschappen	1.922	1.030	1.354
Gerealiseerd via restauratieproject	0	1.000	0
totaal	123.496	109.664	103.385

	2025	begroting 2025	2024
Museale kosten			
Vaste collectie	3.751	6.000	12.567
Wisseltonstellingen	19.315	31.500	22.613
PR	10.169	15.450	4.140
Website	4.990	1.500	1.106
Kerst	791	1.545	1.097
Groei en Bloei	7.064	7.000	7.158
Koetsentocht	728	464	1.155
Samhain	0	0	0
Brocante Fair	8.924	8.240	13.742
Blote voetenpad	1.000	0	2.785
Kosten concerten op Fraylema	900	2.500	0
Marktonderzoek	0	309	0
Erfgoededucatie	3.202	2.060	3.333
Manifestaties/Kunstmarkt	2.937	3.605	3.593
Pinksteren	8.071	9.013	8.444
Stripboek Spoekie	20.550	0	
Theaterkosten	0	0	17.865
Overige evenementen	4.393	1500	3.394
Licht op Fraylemaborg	2.317	0	95.005
50 jaar museum	562	0	0
Wold festival	0	0	2.652
Beelden Fraylemaborg	0	200	90
totaal	99.664	90.886	200.739
Afschrijvingen			
Gebouwen en terreinen	5.100	5.000	5.100
Inventaris	17.791	18.500	18.358
totaal	22.891	23.500	23.458
Eigen bijdragen projecten			
Bijdrage projecten	0	103.000	-
	0	103.000	0
Diverse lasten			
BTW voor eigen rekening	0	6.000	0
Rente leningen	10.000	12.600	10.370
	10.000	18.600	10.370
TOTALE LASTEN	721.536	759.283	758.040
RESULTAAT	16.849	-670	20.380

Toelichting

Personeelskosten

We hebben ook in 2025 een bijdrage gekregen van de gemeente Midden-Groningen voor een cultuurcoach. Dit geld is besteed aan educatie en publieksactiviteiten

Projecten

Het lichtkunstfestival *Licht op Fraeylema* stond wel in de begroting voor 2025, maar is niet doorgegaan.

In verband met een gewenste andere indeling van onze administratie hebben we de kosten en baten van de projecten per project opgenomen in het overzicht van kosten en baten. Zo was voor het stripboek geen aparte post in de begroting opgenomen. Bij het resultaat is dat nu wel gebeurd. De opbrengsten (bijdragen van de Vrienden en de van der Wyck stichting)zijn bij de subsidies opgeteld.

Museale baten en bospark

In 2025 is hard gewerkt aan de restauratie van het park. Dit heeft geleid tot hogere kosten

Overige huisvestingskosten

Kosten voor het maken van plannen en de fondsenwerving voor de energietransitie

WNT-verantwoording 2025 Stichting Landgoed Fraeylemaborg

De WNT is van toepassing op Stichting Landgoed Fraeylemaborg. Het voor Stichting Landgoed Fraeylemaborg

1. Bezoldiging topfunctionarissen

1a. Leidinggevende topfunctionarissen met dienstbetrekking en leidinggevende topfunctionarissen zonder

Leidinggevende topfunctionarissen met dienstbetrekking en leidinggevende topfunctionarissen zonder

Gegevens 2025 bedragen x C 1		C.L.M. Knol
Functiegegevens		Directeur
Aanvang en einde functievervulling in 2025		[01/01 - 31/12]
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)		0,56
Dienstbetrekking?		Ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen		44.827
Beloningen betaalbaar op termijn		0
<i>Subtotaal</i>		<i>44.827</i>
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum		137.760
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag		N.v.t.
Bezoldiging		44.827
Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan		N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling		N.v.t.
Gegevens 2024 bedragen x C 1		C.L.M. Knol
Functiegegevens		Directeur
Aanvang en einde functievervulling in 2024		[01/01 - 31/12]
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)		0,56
Dienstbetrekking?		Ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen		40.521
Beloningen betaalbaar op termijn		3.965
<i>Subtotaal</i>		<i>44.486</i>
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum		124.880
Bezoldiging		44.486

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: bestuur van Stichting Landgoed Fraeylemaborg

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2025

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2025 van Stichting Landgoed Fraeylemaborg te Slochteren gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Landgoed Fraeylemaborg per 31 december 2025 en van het resultaat over 2025 in overeenstemming met de in Nederland geldende C1 Kleine Organisaties-zonder-winststreven van de Raad voor de Jaarverslaggeving en de bepaling van en krachtens de Wet normering topinkomens (WNT).

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2025;
2. de staat van baten en lasten over 2025; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden en de Regeling Controleprotocol Wet normering topinkomens (WNT) 2025 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Landgoed Fraeylemaborg zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met de Regeling Controleprotocol WNT 2025 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1 sub n en o Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Het jaarverslag omvat andere informatie, naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van de in Nederland geldende C1 Kleine Organisaties-zonder-winststreven van de Raad voor de Jaarverslaggeving.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de regeling openbare jaarverantwoording de in Nederland geldende C1 Kleine Organisaties-zonder-winststreven van de Raad voor de Jaarverslaggeving en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met de in Nederland geldende C1 Kleine Organisaties-zonder-winststreven van de Raad voor de Jaarverslaggeving.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met de in Nederland geldende C1 Kleine Organisaties-zonder-winststreven van de Raad voor de Jaarverslaggeving en de bepaling van en krachtens de WNT.

In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de maatschap in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteits-veronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de maatschap te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de maatschap haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de stichting

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen.

De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, de Regeling Controleprotocol WNT 2025, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat de stichting haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en

- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Groningen, 29 mei 2026

Van der Meer Accountants B.V.
namens deze,

drs. R. Hooiveld RA

